

ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ Ο ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ

Ὁ μοναχὸς **Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης** εἶναι ὁ διαπρεπέστερος καὶ σοφώτερος τῶν Ἀγιορειτῶν τῶν νεωτέρων χρόνων. Τύπος ἀσκητικὸς καὶ ἀποστολικός, ταμεῖον ἀκένωτον ἐκκλησιαστικῶν γνώσεων, ζηλωτὴς τῶν μεγάλων τῆς ἐκκλησίας πατέρων ἐν τῇ φιλοπονίᾳ καὶ αὐταπαρνήσει τῇ εὐαγγελικῇ κατηναλώθη ὥσει κηρὸς ἵνα φωτίσει τοὺς εὐσεβεῖς καὶ καταλαμπρύνῃ τὸν μοναχικὸν βίον διὰ πνευματικῶν κατορθωμάτων καὶ ἀγῶνων ἰσοστασιῶν τῶν μεγάλων τῆς εὐσεβείας διδασκάλων, τῶν ὁποίων τὰ ἔχνη ἠκολούθησεν. Ἡ ἀκόρεστος αὐτοῦ δίψα πρὸς φωτισμὸν τοῦ Γένους, πρὸς διδασκαλίαν τῶν πιστῶν, ἡ καιομένη καὶ φλογερὰ αὐτοῦ πίστις εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἡ πρὸς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν ἀγάπη παρώρμησαν αὐτὸν εἰς ὑψηλὰ ἀγωνίσματα, εἰς ἱερὰν διακονίαν, καὶ ὡς λύχνος λάμπων καὶ φαινόμενος ἐν σκοτεινῇ τῆς ἀμαθείας νυκτὶ ἐφαίδρυνε καὶ τὰ μοναχικὰ τάγματα καὶ τὰς χριστιανικὰς καρδίας· παντοίας χάριτος πεπληρωμένος ἐπλήρωσε τὰς ἀποθήκας τῆς ἐκκλησίας διὰ τῶν πνευματικῶν καρπῶν τῆς διανοίας του.

1. Ὁ Νικόδημος, κατὰ κόσμον Νικόλαος, ἐγεννήθη ἐν Νάξῳ τῷ 1749 ἐκ γονέων εὐσεβῶν, τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Ἀναστασίας, τῆς ὕστερον μοναχῆς Ἀγάθης.¹⁾ Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν Νάξῳ (ἐν τῇ Χώρα) παρὰ τοῦ ἱερέως τῆς ἐνορίας του καὶ ὕστερον παρὰ τοῦ συμπολίτου αὐτοῦ ἱερομονάχου Χρυσάνθου, ἀδελφοῦ τοῦ νεομάρτυρος Κοσμᾶ, τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ τῷ 1779

1. Τὰς περὶ τοῦ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ βιογραφικὰς πληροφορίας ἀρῶμαι ἐκ τοῦ βίου αὐτοῦ, τοῦ συγγραφέντος τέσσαρα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ παραδελφοῦ αὐτοῦ Εὐθυμίου μοναχοῦ καὶ δημοσιευθέντος ὑπὸ τοῦ Γέροντος ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ, τοῦ ἱατροῦ, ἐκ κώδικος τοῦ Κελλίου τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας (τοῦ Ἰσρηιτικοῦ) ἐν «Γρηγορίῳ Παλαμᾷ» ἔτ. Ε σ. 636-641 καὶ ἔτ. ΣΤ σ. 210-218. Ἐκ τοῦ βίου τούτου μανθάνομεν ὅτι οἱ Ἀγιορεῖται πατέρες ἀπετάθησαν εἰς Ἀθανάσιον τὸν Πάριον πρὸς συγγραφήν βιογραφικοῦ ὑπομνήματος, ὅστις καὶ συνέγραψε βίον ἐγκωμιαστικόν. « Ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχε συναστροφῆν μὲ αὐτὸν (τὸν Νικόδημον) δὲν ἐπέτυχε τὸ σκοποῦ των » ὡς λέγει ὁ βιογράφος μοναχὸς Εὐθύμιος. « Ἐπαρακάλεσαν ἐδῶ τὸν διδάσκαλον κὺρ Χριστόφορον διὰ νὰ γράψῃ, ἀλλὰ τὸ γῆρας του ἐμπόδισε, καὶ βλέπων διὰ παρηλθόν τέσσαρα ἔτη καὶ οὐδεὶς ἠθέλησε νὰ συγγράψῃ, παρακινήθεις ἐγὼ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ γλυκυτάτου ἀδελφοῦ μου νὰ λησμονήσω τὴν ἀμάθειάν μου, ὁμοίως καὶ τὴν ἀσύντακτόν μου σύνταξιν μὲ ἐλπίδα ὅτι μετὰ ταῦτα νὰ τὰ βάλῃ κανεὶς προκομμένους εἰς καλὴν τάξιν » Περὶ τοῦ Νικοδήμου λαμπρὰν μελέτην ἐδημοσίευσεν ὁ ἀρχιμανδρίτης ΕΜΜ. ΚΑΡΠΑΘΙΟΣ ἐν τῇ « Ἐκκλησίᾳ » ἔτ. ΙΓ' (1935) ἀριθ. 7-13.

μαρτυρήσαντος.¹⁾ Δεκαεξαετῆ μετέφερεν ὁ πατήρ του εἰς Σμύρνην καὶ ἐνεπιστεύθη εἰς τὴν χειραγωγίαν τοῦ διδασκάλου Ἱεροθέου Βουλισμᾶ, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἐμορφώθη καὶ ἐπαιδαγωγήθη ἄριστα. Ἐν Σμύρνη διέμεινε ὁ Νικόδημος μέχρι τοῦ 1770, ὁπότε, διὰ τὴν σφαγὴν τῶν χριστιανῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐξαγριωθέντων διὰ τὴν πυρπόλησιν τοῦ στόλου αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ρώσων παρὰ τὸν Τζεσμέν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Νάξον, ὅπου ἐγνώρισε τοὺς Ἀγιορείτας πατέρας Γρηγόριον, Νήφωνα καὶ Ἀρσένιον. Οὗτοι ἀφηγήθησαν αὐτῷ τὰ τῆς μοναχικῆς ζωῆς τῶν ἀσκητῶν ἐν Ἀγίῳ Ὄρει καὶ ἐμύησαν εἰς τὰ τῆς νοερᾶς προσευχῆς. Ἐκ τῆς Νάξου μετέβη εἰς Ὑδραν καὶ ἐγνώρισε τὸν ἐκεῖ διατρίβοντα Κορίνθου Μακάριον καὶ τὸν πνευματικὸν Σίλβεστρον τὸν Καισαρέα, ἔξω τῆς νήσου ἐν Κελλίῳ ἐρημικῶ ἀσκούμενον. Ἡ μετὰ τοῦ Σιλβέστρου ἀναστροφή ἀνήψε τὸν πόθον αὐτοῦ εἰς τὴν μοναχικὴν ζωὴν, καὶ τὸ 1775, λαβὼν συστατικὰ παρὰ τοῦ Σιλβέστρου γράμματα, μεταβαίνει εἰς Ἅγιον Ὄρος καὶ κοινοβιάζει ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Διονυσίου, ὅπου καὶ ἐκάθη μοναχός, μετονομασθεὶς Νικόδημος. Ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ διεκόνησε πρῶτον ὡς ἀναγνώστης καὶ ἔπειτα ὡς γραμματεὺς. Ἄλλ' ὅτε τῷ 1777 ἐπεσκέφθη τὸ Ἅγιον Ὄρος ὁ Κορίνθου Μακάριος, ὁ γνωρίσας ἐν Ὑδρᾷ τὸν Νικόδημον, ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὸ παρὰ τὰς Καρυὰς Κελλίον «Ἅγιος Ἀντώνιος» τοῦ συμπολίτου αὐτοῦ Δαυὶδ καὶ προέτρψεν αὐτὸν νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὴν Φιλοκαλίαν καὶ τὸν Εὐδεργετινὸν καὶ τὸ Περὶ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς μεταλήψεως, δώσας τὰς ἀφορμὰς εἰς τὸν Νικόδημον νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τοὺς ὑψηλοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνας, οἵτινες ἀνέδειξαν αὐτὸν φωστῆρα καὶ διδάσκαλον.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Κορίνθου εἰς Σμύρνην πρὸς ἐκτύπωσιν τῶν ἀνωτέρω τριῶν βιβλίων, ὁ Νικόδημος παρέτεινε τὴν διαμονὴν ἐν τῷ πλησίον κειμένῳ Κελλίῳ τῶν Σκουρταίων, ἔνθα ἐπὶ ἓν ἔτος ἀντέγραψε τὴν Ἀλφαβηταγράφητον Μελετίου τοῦ Ὁμολογητοῦ²⁾ καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μονὴν αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐν αὐτῇ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ δὲν εὗρισκε τὴν ἀνάπαυσιν· ἢ κατὰ μόνας ζωὴ ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ διάθεσιν καὶ παρεῖχεν αὐτῷ τὸν χρόνον ἀπερίσπαστον πρὸς μελέτας καὶ συγγραφάς, καὶ ἀπεχώρησε τῆς Μονῆς τοῦ Ἀγ. Διονυσίου, καταφυγὼν καὶ πάλιν προσωρινῶς εἰς τὸ Κελλίον τῶν Σκουρταίων, ἕως οὗ ἐνοικίασε δωμάτιον εἰς τὸ πλησίον Κελλίον «Ἅγιος Ἀθανάσιος» καὶ ἠσγολεῖτο εἰς ἀντιγραφὴν κωδίκων πρὸς πορισμὸν τῶν χρειωδῶν τῆς ζωῆς. Ἐκεῖ συνέταξε τὰ ἰδιόμελα ἄσματα εἰς τοὺς

1. Ἰδ. τὸ μαρτύριον αὐτοῦ εἰς τὸ «Νέον Μαρτυρολόγιον».

2. Ἀργότερον (τῷ 1804) ἐπεξεργάσθη καὶ διώρθωσε τὸ κείμενον τοῦ Μελετίου ἐπισυνάψας καὶ γλαφυρὸν προοίμιον εἰς γλῶσσαν ἀρχαῖζουσαν, δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Γερ. ΣΗΥΡΙΑΩΝΟΣ ΛΛΥΡΩΤΟΥ ἐν «Γρηγορίῳ Παλαμᾷ» ἔτ. Ε.σ. 576, ὕστερον δὲ ὁ αὐτὸς Σπυρίδων (τῷ 1928) ἐδημοσίευσεν ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τὴν Ἀλφαβηταγράφητον τοῦ Μελετίου ἐκ τοῦ Λαυριωτικοῦ κώδ. Κ 94.

πατριάρχας Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον. Ἐκ τοῦ Κελλίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου μετώκησεν εἰς τὸ Κυριακὸν τῆς Σκήτης τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, ὅπου ἐγκατεβίωσεν ὁ μοναχὸς Ἀρσένιος ὁ Πελοποννήσιος, τὸν ὁποῖον, ὡς εἴπομεν, ἐγνώρισεν ἐν Νάξῳ. Εἰς τοῦτον προσῆλθεν ὡς ὑποτακτικὸς καὶ εὔρε τὴν ποθουμένην ψυχικὴν ἀνάπαυσιν, διδασκόμενος παρ' αὐτοῦ τὰ τῆς νοεῶς προσευχῆς καὶ ἀπερισπάστως ἐντροφῶν εἰς μελέτας. Καὶ ὅτε ὁ Ἀρσένιος ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὁρους κατέφυγεν εἰς τὴν Ψαροπούλλαν ἠκολούθησεν αὐτὸν ὡς ὑποτακτικὸς ὁ Νικόδημος. Ἐκεῖ ἐπὶ ἕτος διαμείνας συνέγραψε τὸ Συμβουλευτικὸν εἰς τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ, τὸν ἐπίσκοπον Εὐρύπου Ἱερόθεον. Ἐκ τῆς Ψαροπούλλας ἐπανῆλθεν εἰς Ἁγίον Ὁρος εἰς τὸ Κελλίον τῶν Σκουρταίων, ὅπου καὶ τὸ μέγα ἀγγελικὸν προσέλαβε σχῆμα. Μετὰ βραχείαν διαμονὴν ἐγκατεστάθη ὀριστικῶς εἰς ἀγορασθεῖσαν πλησίον Καλύβην εὐρισκομένην ἄνωθεν τοῦ Κυριακοῦ, τὴν λεγομένην τοῦ Θεωνᾶ. Ἐν αὐτῇ προσέλαβεν ὡς ὑποτακτικὸν τὸν συμπολίτην αὐτοῦ μοναχὸν Ἱερόθεον καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ συγγραφὴν πολλῶν βιβλίων, ἦτοι Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου, τοῦ Ἐξομολογηταρίου, τοῦ Θεοτοκαρίου, τοῦ Ἀοραίου Πολέμου, τοῦ Μαρτυρολογίου καὶ τῶν Πνευματικῶν Γυμνασμάτων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην παρεκλήθη ὑπὸ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, ἐν Θεσσαλονίκῃ τότε διδάσκοντος, ἵνα συναθροίσῃ ἐκ τῶν Ἁγιορειτικῶν βιβλιοθηκῶν τὰ ἐσκορπισμένα ἔργα Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ φέρῃ ταῦτα εἰς φῶς. Τὴν τοιαύτην παράκλησιν ἀπεδέχθη μετὰ χαρᾶς ὁ Νικόδημος, καὶ κατὰ τὸ 1796 ἐτοιμασθεῖσα ἡ τῶν ἀπάντων τοῦ Παλαμᾶ συλλογὴ ἀπεστέλλετο εἰς Βιέννην πρὸς ἐκτύπωσιν. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὰ χειρόγραφα αὐτοῦ ἔσχον θλιβερὰν περιπέτειαν καὶ οἱ πόνοι αὐτοῦ ἀπέβησαν ἄκαρποι. Εἰς τὸ τυπογραφεῖον τῆς Βιέννης τῶν ἀδελφῶν Μαρκίδων Πούλιου ἐδόθησαν οἱ τόμοι τοῦ Παλαμᾶ πρὸς ἐκτύπωσιν· ἀλλὰ τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο διὰ τὴν ἐν αὐτῷ δημοσίευσιν τῶν ἐπαναστατικῶν προκηρύξεων Ρήγα τοῦ Φεραίου κατεστράφη καὶ διηρπάγη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν¹⁾, μεταξὺ δὲ τῶν διαρπαγέντων ἦσαν καὶ τὰ χειρόγραφα τοῦ Νικοδήμου. Ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ πρόκριτος Νάνος Καυταντζόγλου, εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τῶν ἐν Βιέννῃ ὁμογενῶν διατελῶν, ἔμαθε καὶ ἐγνώρισεν εἰς τὸν Νικόδημον διὰ γράμματος τὴν ἀνεπανόρθωτον ἀπώλειαν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Παλαμᾶ. « *Κλαίων καὶ ὀδυρόμενος — λέγει ὁ βιογράφος αὐτοῦ Εὐθύμιος — δὲν ἠδυνήθη γὰρ σταθῆ μίαν ὥραν εἰς τὴν καλύβην του· ἦλθε καὶ ἐκάθησε δύο μῆνας εἰς ἡμᾶς* » (τοὺς Σκουρταίους).

1. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΟΥ, Ὁ ἐν Βιέννῃ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1912 σ. 2 σημ.— ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ, Ἡ συγγραφικὴ δράσις Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ ἐν « Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ » τομ. 5' (1910) σελ. 114.

Τὴν περιπέτειαν τῶν ἔργων τοῦ Παλαμᾶ περιγράφει ὁ ἐκ τῶν Σκουρταίων πατὴρ Στέφανος ἐν Βενετίᾳ τῷ 1835 εὗρισκόμενος πρὸς ἐκτύπωσιν τοῦ Ἑορτοδρομίου τοῦ Νικοδήμου, ἐν ἰδιογράφῳ αὐτοῦ σημειώματι ἀποκειμένῳ παρ' ἐμοί, τὸ ὁποῖον ὡς ἔγκυρον ἱστορικὸν μνημεῖον τῆς περιπετείας τῶν ἐν λόγῳ συγγραμμάτων θεωρῶ χρήσιμον νὰ παραθέσω ἐνταῦθα ὡς ἔχει. ¹⁾

«Περὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ πότε ἐχάθησαν καὶ πῶς πάλιν εὗρέθησαν. Ἱστορία σύντομος καὶ ἀκριβῆς γραφεῖσα παρ' ἐμοῦ. (Στεφάνου τοῦ Σκουρταίου.)

Κατὰ τὸ ἔτος 1796 ἐστάλθησαν εἰς τὴν Βιένναν ἀπὸ τὸν κύριον Ἰωάννην Γούταν Καυταντζόγλου Θεσσαλονικέα νὰ τυπωθοῦν τὰ συγγράμματα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, τὰ ὁποῖα ὁ μακαρίτης διδάσκαλος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης τὰ ἐσύναξε ἀπὸ τὰς βιβλιοθήκας τοῦ ἁγίου Ὁρους καὶ ἀπὸ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, σχολιάσας αὐτὰ μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας ἑλληνιστὶ καὶ εἰς τρεῖς τόμους διαιρέσας, ἐστάλθησαν, ἐσυμφωνήθησαν, καὶ ἐδόθησαν εἰς τὴν τυπογραφίαν. ἐκεῖ ὄντα καὶ εἰς τὴν αὐτὴν τυπογραφίαν ἐτυπώθη τὸ σύγγραμμα Ρήγα τοῦ Θεταλοῦ ἐκ Βελεστίνου περὶ ἀποστασίας· φανερωθὲν δὲ εἰς τὴν ἔξουσίαν, ὁ μὲν Ρήγας ἐδόθη εἰς τὸν Σουλτάνον, ὁ δὲ τυπογράφος εἰς ἔξορίαν παντοτεινήν. τὰ πράγματα τῆς τυπογραφίας τὰ ἐπῆρεν ἡ ἔξουσία, ἐκεῖ δὲ ἐπάρθησαν καὶ τοῦ Παλαμᾶ τὰ συγγράμματα καὶ ἕως τώσα δὲν εὗρέθησαν. εἶθε δὲ νὰ εὗρεθῶσι δι' ἐπιμελείας τινὸς ζηλωτοῦ ἀξίου διὰ προσβειῶν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου. γένοιτο Κύριε γένοιτο.

Ταῦτα ἐγράφησαν καὶ ἐστάλθησαν εἰς τὸν σοφὸν Κ. Μ. Κούμαν ὄντα εἰς Βιένναν καὶ ἔγραφέ μοι ταῦτα ²⁾:

Δὲν δύναμαι ν' ἀποκριθῶ τὸν γηραιὸν συντοπίτην μου κύριον Στέφανον. εἶπατέ τον ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ ἔμαθα τέλος ποῦ εὗρίζεται· ἀλλ' εἰς ἔξαγοράν του θέλουν χρειασθοῦν ἔξοδα ἴσως ἕως 100 φιορίνια καλά. εἶπατέ τον νὰ ἰξεύρη διὰ νὰ μὴ δυσφορῇ ἐν καιρῷ.

Ἔτερα ἀπόκρισις τοῦ αὐτοῦ Κούμα πρὸς τὸν Πάτερ Στέφανον.

Τί υπέρφερα καὶ τί ὑποφέρω διὰ τὸ βιβλίον του δὲν ἤμπορεῖ νὰ τὸ ἐννοήσῃ· οὐδὲ τὸ εἶδα ἀκόμη μὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου. Τὸν συμβουλεύω νὰ γράψῃ ἐπιστολὴν μὲ τρόπον πολιτικὸν ὡς ἐκ τοῦ κοινοῦ τοῦ ἁγίου Ὁρους μὲ συνε-

1. Τὸ σημείωμα καταλαμβάνει τέσσαρας σελίδας μεγάλου σχήματος καὶ συμπεριλαμβάνει καὶ ἐπιστολὰς πρὸς διάφορα πρόσωπα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐστειλεν ἀγγελίας πρὸς ἐγγραφὴν συνδρομητῶν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Νικοδήμου.

2. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Κούμα ὡς καὶ ἡ κατωτέρω ἐστάλη εἰς τὸν Φιλαδελφείας Βενέδικτον ἵνα ἀνακοινωθῇ εἰς τὸν Στέφανον, ὅστις παραθέτει τὸ σχετικὸν μέρος διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ζητήματος.

πιβεβαίωσιν τῆς ὑμετέρας πανιερότητος πρὸς τὸν κύριον Κωνσταντῖνον Βιζυροῦλην¹⁾. Ἡ ἐννοιά του συντόμως πρόπει νὰ εἶναι ἡ ἐφεξῆς, ἀλλὰ μὲ κάποιαν ἔκτασιν: Μανθάνομεν ἀπὸ τὸν Κούμαν ὅτι τὰ χειρόγραφα τοῦ Παλαμᾶ εὐρίσκονται εἰς χειράς σας καὶ ἔχετε καλὴν τὴν προαίρεσιν νὰ μᾶς τὰ δώσητε ἀμίσθι· σὲ παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς τὰ στείλῃς εἰς Τεργέστη πρὸς τὸν Κούμαν (ἢ κατ' εὐθέϊαν πρὸς τὸν δεῖνα) καὶ σᾶς βεβαιώνομεν ὅτι θέλομεν μνημονεύη αἰώνιως τοὺς γονεῖς σας καὶ ἐσᾶς καὶ θέλομεν φανερώσειν διὰ τὸν τύπον τὴν εὐεργεσίαν ταύτην τὴν ὁποίαν κάμνετε εἰς ὅλον τὸ γένος καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν μεγάλην τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν καὶ τὰ λοιπά.

Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τοῦ πάτερ Στεφάνου καὶ ἐπιβεβαιωμένην ὑφ' ὑμῶν πέμπετε ἐσφραγισμένην καὶ ἐπιγεγραμμένην πρὸς τὸν ἐπιτιμώτατον κύριον Κωνσταντῖνον Βιζυροῦλην· κάλλιον ὅμως εἶναι νὰ τὴν ἐπιγράψετε ἰταλιστὶ καὶ νὰ τὴν ἐγκλείσητε εἰς φύλλον ἄγραφον μὲ ἐπιγραφὴν πρὸς ἐμὲ συστημένην εἰς τὸν κύριον Ποστολάκην²⁾ ὅστις εἰς ἑλλειψίν μου ἡμμορεῖ νὰ τὸ τὴν δώσῃ· πρόπει ὅμως ἡ ἐπιστολὴ αὕτη νὰ γραφῇ εὐθύς ἴσως μὲ προφθάσῃ ἐνταῦθα. Ἀγούστου 13|23|1835».

Αἱ τοιαῦται ἐνέργειαι ἐπέφερον τὸ ποθούμενον. Τὰ χειρόγραφα τοῦ Νικοδήμου ἐστάλησαν ὑπὸ τοῦ Βιζυροῦλη εἰς τὸν Στέφανον εἰς Βενετίαν, αὐτὸς δὲ σπεύδει νὰ ἀναγγεῖλῃ τοῦτο εἰς τὸν ἀδελφόν του Νεόφυτον Σκουρταῖον διὰ τῆς ἀκολούθου ἐπιστολῆς τῆς ἐπισυνημμένης ἐν τῷ σημειώματι.

« Πρὸς τὸν πατῆρ Νεόφυτον εἰς τὸ Ὄρος

Καὶ αὐθις σὲ ἀσπάζομαι ποθητῶς καὶ γνησίως καὶ πάντας ὁμοῦ τοὺς πατέρας. Εἰς μεγάλην λύπην καὶ ἀθυμίαν εὐρίσκομαι μὴ λαβὼν οὐδὲ ἐν γραμμα σου τώρα σχεδὸν τέσσαρας μῆνας καὶ ἐπέκεινα ἀπὸ Ἰουνίου 20· τότε γὰρ ἔλαβον τὸ ἀπὸ Ἀπριλίου 23 γεγραμμένον. Ἐκτοτε ἕως τώρα οὐδαμῶς. Ἐγὼ δὲ Ἰουνίου 20 ἔγραψα διὰ τῆς πόστας καὶ δι' αὐτῆς πάλιν Ἀγούστου 5' . . . Σὲ προέγραψα τοὺς τρόπους δι' ὧν ἐπάσχησα νὰ εὐρεθῶσι τὰ συγγράμματα τοῦ Παλαμᾶ· διὸ καὶ εὐρέθησαν τοῦ θείου Παλαμᾶ τὰ συγγράμματα εἰς Βιέννα εἰς Κωνσταντῖνον τινὰ Βιζυροῦλην Τυροαβίτην, μὰ δὲν εἶναι ὅμως ἐκεῖνα ὁποῦ ἐστάλησαν παρὰ τοῦ Νικοδήμου³⁾· ἐγὼ δὲ νομίζοντας ὅτι εἶναι ἐκεῖνα τὰ σταλέντα ἐπάσχησα καὶ μὲ ἤλθην εἰς χειράς μου. Περιέχει δὲ ἡ βίβλος λό-

1. Ἦτο ἐκ τῶν προεστώτων τῆς ἐν Βιέννῃ Κοινότητος τοῦ ἀγίου Γεωργίου. Ἰδ. ἡμετέραν Ἱστορίαν τοῦ ἐν Βιέννῃ ναοῦ τοῦ ἀγ. Γεωργίου σ. 76.

2. Ἐκ τῶν προεστώτων καὶ οὗτος τῆς ἐν Βιέννῃ Κοινότητος τοῦ ἀγίου Γεωργίου Δημήτριος Ποστολάκας καλούμενος. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 75.

3. Εἶναι ἀπορίας ἄξιον πῶς διατείνεται ὁ γράφων ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι τὰ τοῦ Νικοδήμου χειρόγραφα, ἀφοῦ τὸ σύνολον ἀπαρτίζεται ἐξ ἔργων τοῦ Παλαμᾶ. Πῶς εὐρέθησαν τὰ τοιαῦτα ἔργα εἰς χειράς τοῦ Βιζυροῦλη καὶ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ γνωρίζῃ ὁ Στέφανος μετὰ παρέλευσιν 40 περιόπου ἐτῶν ἀφ' οὗτου ἐστάλησαν τοῦ Παλαμᾶ

γους τοῦ ἁγίου ἠθικούς τε καὶ πανηγυρικούς ἕως ἐξήκοντα, τὸν βίον Πέτρου τοῦ Ἀθωνίτου, ἐπιστολὴν πρὸς Ξένην μοναχὴν, Δεκάλογον τῆς Νέας Διαθήκης, περὶ προσευχῆς Κεφ. γ', ἐπιστολὴν ἐξ Ἀσίας πρὸς τὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν, Κεφάλαια 99' θεολογικά, Τόμον Συνοδικὸν κατὰ Βαβλαὰμ καὶ Ἀκινδύνου, Τόμον Ἀγιορειτικόν, καὶ τὸν βίον τοῦ ἁγίου ἐν ἀρχῇ τῆς βίβλου ἑλληριστί¹⁾. Γράψιμον ἔχει καλὸν καὶ δοθολογικὸν ἐτοιμασμένον διὰ τὸν τύπον, καὶ μὲ προσίμιον ὄχι ἑλληνικόν τὰς μαρτυρίας τῆς θείας Γραφῆς Παλαιᾶς τε καὶ Νέας καὶ τῶν Πατέρων τῆς ἐκκλησίας ὁποῦ φέρνει ὁ ἅγιος εἰς τοὺς λόγους του δὲν ἔχει σημειωμένας, τὸ κεφάλαιον καὶ τὸ ἐδάφιον, καθὼς τώρα συνηθᾶται εἰς ὅλα τὰ συγγράμματα ὁποῦ τυπώνονται. Ὅθεν καὶ ἂν δὲν βαλθῶσιν αἱ μαρτυρίαι καὶ εἰς αὐτὸ δὲν εἶναι διὰ τύπωμα. Ἐγραφα δὲ τὸν ἀρχιμανδρίτην κύριον Καλλίνικον εἰς Βιένναν²⁾ νὰ πασχῆσῃ ἴσως καὶ εὐρεθῶσι τὰ προσταλέντα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Νικοδήμου ὡς ἐντελέστατα καὶ τὰς μαρτυρίας ἔχοντα καὶ σχόλια εἰς τὰ ἄπορα καὶ τοὺς ἐννέα λόγους κατὰ Βαβλαὰμ καὶ Πίνακας τοπικούς ἔχοντα καὶ εἰς τρεῖς τόμους διηρημένα. Ἄν δὲ καὶ τὸ Μοναστήριον³⁾ τὸν ἔγραφε περὶ τούτου ἤθελε προθυμοποιηθῆῖ περισσότερον. Ἀνάγκη εἶναι τὸ Μοναστήριον νὰ γράψῃ πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον Βιζυροῦλην εὐχαριστήριον γράμμα πῶς μὲ ἔδωσε τὸ βιβλίον τοῦ Παλαμᾶ, καὶ ὅτι τὰ δνόματα τῶν γονέων του νὰ τὰ στείλῃ νὰ μνημονεύονται ἐν τῷ Μοναστηρίῳ πάντοτε⁴⁾, ὅτι μὲ τοιαύτην ὑπόσχεσιν μὲ τὸ ἔδωσε καὶ νὰ τυπωθῆῖ διὰ μέσον μας· καὶ ἂν δὲν ἔδιδε τοιαύτην ὑπόσχεσιν δὲν μὲ τὸ ἔδιδεν.

Περιμένον δὲ περὶ αὐτὰ τί καὶ πῶς σᾶς ἐφάνηκαν, ὅτι τὸ **Ἐορτοδρομῖον** θέλει γίνεαι ἕως 90 φύγια μὲ 8 σελίδας ἴσως καὶ πρὸς. Ἐσφάλημεν πολὺ εἰς τὴν πρώτην προκήρυξιν νομίσαντες πῶς θέλει γίνεαι τὸ βιβλίον ὡς τὸν πρώτον τόμον τοῦ ἀποστόλου Παύλου διὰ φύγια 62. τώρα θέλει φθάσει ὑπὲρ

τὰ συγγράμματα ὅτι δὲν ἦσαν ἐκεῖνα τὰ σταλέντα, τὰ ὁποῖα ἴσως καὶ νὰ μὴ εἶδεν, ἢ καὶ ἂν εἶδε, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συνεκράτει ἐν τῇ μνήμῃ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν. Πιθανὸν νὰ μὴ ἦτο τὸ σύνολον τῶν ἔργων τοῦ Παλαμᾶ, ἀλλ' ὅτι πάντως ἦσαν μέρος τῶν εἰς Βιέννην σταλέντων πρὸς ἐκτύπωσιν δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλωμεν.

1. Τὸ περιεχόμενον τοῦτο ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὸ τοῦ Λαυριωτικοῦ κώδ. Ω 95, γραφέντος κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα καὶ φέροντος σελίδωσιν α — τιθ' (ἐνθα ὁ βίος τοῦ Παλαμᾶ ὑπὸ Φιλοθέου Κηπόλεως) καὶ 1-1464, ἐπιγράφεται δὲ « Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ τὰ εὐρεθέντα ». Οὐδεμίαν ἔχω ἀμφιβολίαν ὅτι ὁ κώδιξ οὗτος εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Βιζυροῦλη ἐν Βιέννῃ εὐρεθεὶς καὶ ὑπὸ τοῦ Νικοδήμου πρὸς ἐκδοσιν ἀποσταλεῖς.

2. Προϊστάμενος τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγ. Γεωργίου ἐν Βιέννῃ ἀπὸ τοῦ 1829-1838 Θάσιος τὴν πατρίδα καὶ Λαυριώτης. Ἴδε ἡμέτερον ἔργον, Ὁ ἐν Βιέννῃ ναὸς τοῦ ἁγίου Γεωργίου, σ. 154.

3. Ἡ Μεγίστη Λαύρα, διότι τὸ Κελλίον τῶν Σκουρταίων ὑπήγετο εἰς αὐτήν.

4. Ἐν ἄλλῃ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν ἀδελφόν του Νεόφυτον καθιστᾶ γνωστὰ ὁ Στέφανος τὰ δνόματα τῶν γονέων τοῦ Βιζυροῦλη, εἶναι δὲ ταῦτα: Μαργαρίτης, Βασιλική, Μαργαρίτης καὶ Στάϊκος.

τὰ 90 καὶ πρὸς. εἶναι γὰρ πετυκνωμένον τὸ χειρόγραφον μὲ πολλὰς ψιλογραμμίας εἰς τὰ περιθώρια. καὶ τὴν ἀλλομένην κατὰ σειρὰν ἀξάνουν τὰ φύγια. θέλει γίνεαι μεγάλο καὶ χοντρό.

Τὸ Ἐξομολογητάριον ἐντὸς ὀλίγου τελειώνει. Τὸ δὲ Ἐορτοδρομίον ἕως τὸν Μάρτιον. Δὲν ἰξεύρω ἂν φθάσουν τὰ σταλέντα ἱκανὰ ἔξοδα τύπου καὶ δεσιμάτων, κάσες καὶ ἄλλα τινὰ ἔξοδα. ὡς μοὶ λέγει ὁ δεσπότης ¹⁾ δὲν φθάνουν ...

Πρὸς τὸν ἅγιον Μολδαβίας κύριον Βενιαμὴν ἔγραψα ἀπὸ ἐδῶ στείλας καὶ τὰς ἀπ' ἐδῶ ἀγγελίας περὶ συνδρομῆς τοῦ βιβλίου καὶ τὰς ἐδέχθη εὐμενῶς καὶ ἔγινε συνδρομητῆς σώματα 10 καὶ ἄλλους ἐκίνησε πρὸς συνδρομὴν καὶ ἐγένετο ὁ ἀριθμὸς σώματα 49 στείλας τὰ ὀνόματα τῶν συνδρομητῶν ²⁾

Μετὰ τὴν συλλογὴν καὶ διευθέτησιν τῶν ἀπάντων τοῦ Παλαμᾶ ὁ Νικόδημος ἐπελήφθη τῆς ἐρμηναίας καὶ ἐκδόσεως τοῦ Πηδαλίου τῆς συνεργασίας Ἀγαπίου ἱερομονάχου ἐκ Πελοποννήσου. Τὴν ἐκτύπωσιν τούτου ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν ἀρχιμανδριτὴν Θεοδώρητον ἀπερχόμενον εἰς Λειψίαν πρὸς ἐκδοσιν καὶ ἄλλων τινῶν ἰδίων αὐτοῦ ἔργων. Ἄλλ' οὗτος κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ Πηδαλίου ἀφῆρεσε, προσέθηκε καὶ ἡλλοίωσε πολλὰ σημειώματα τοῦ Νικοδήμου, ὅπερ κατέθλιψε καὶ ἐξώργισε τὸν Νικόδημον, ὅστις ἔλεγεν εἰς τοὺς Σκουρταίους « ὅτι εἶχε κάλλιον πολλὰκις νὰ τὸν ἐκτύπη εἰς τὴν καρδίαν μὲ τὴν μάχαιραν, παρὰ νὰ προσθήσῃ ἢ νὰ ἀφαιρέσῃ (ὁ Θεοδώρητος) εἰς τὸ βιβλίον του ³⁾ ».

Αἱ ἀπογοητεύσεις αὗται ἐκ τῆς τύχης τῶν βιβλίων του, τῶν μὲν ἀπωλεσθέντων, τοῦ δὲ διαφθαρέντος καὶ κακοποιηθέντος ὑπὸ τοῦ Θεοδωρήτου ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ζητήσῃ ἀλλαγῶν τὴν ἀνάπαυσιν τῆς καρδίας του καὶ κατέφυγεν εἰς τὸ Παντοκρατορικὸν Κελλίον « Ἅγιος Βασίλειος ». Ἐκεῖ συνέγραψε τὴν Χρηστοθήθειαν καὶ ἐπεδιώρθωσε τὰ Μεγαλνάρια τοῦ ἐπιταφίου. Μετὰ μικρὰν ἐν τούτῳ διαμονὴν ἀπεσύρθη εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Παντοκράτορος καὶ μετὰ ἐν ἔτος ἀπεχώρησε καὶ ἐκεῖθεν εἰς ἀγορασθεῖσαν Καλύβην ἀπέναντι τοῦ Κελλίου τοῦ « Ἁγίου Βασιλείου », ἔχων τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τοῦ

1. Ὁ Φιλαδελφείας Βενέδικτος.

2. Εἰς τὸ σημείωμα τούτου, τὸ περὶ τῆς εὐρέσεως τῶν ἔργων τοῦ Παλαμᾶ, ἐπισυνάπτει ὁ Στέφανος καὶ ἐπιστολὴν εἰς τὸν Κούμαν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 16 Νοεμβρίου, ἐν ἣ γράφει παραπονούμενος ὅτι ἔστειλεν ἀγγελίας καὶ εἰς τὸν ἐν Βιέννῃ ἐφημέριον Ἰγνάτιον πρὸς ἐγγραφὴν συνδρομητῶν εἰς τὸ Ἐορτοδρομίον καὶ ὅτι οὐδεὶς ἠθέλησε νὰ ἐγγραφῇ διότι τὸ βιβλίον ἦτο ἐκκλησιαστικόν. Ἡ ἐπιστολὴ ἀποστέλλεται ἐκ Βενετίας « Πρὸς τὸν σοφολογιώτατον διδάσκαλον κύριον Κωνσταντῖνον Μ. Κούμαν αἰσίως εἰς τὸ Τριέστι » καὶ φέρει ὑπογραφὴν « ὁλος ὑμέτερος συντοπίτης καὶ πρὸς Θεὸν ἰκέτης διάπυρος Στέφανος ὁ Σκούρης καὶ Ἀμορείτης ». Ἐπισυνάπτει καὶ ἄλλην ἐπιστολὴν εἰς Βαρφολομαῖον Κουτλουμουσιανὸν εἰς Κέρκυραν, διὰ τῆς ὁποίας εὐχαριστεῖ αὐτὸν διὰ τὴν προθυμίαν πρὸς ἐγγραφὴν συνδρομητῶν εἰς τὸ τυπούμενον βιβλίον.

3. ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ, Βίος Νικοδήμου, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 213. Πρβλ. καὶ Μ.ΓΕ. ΔΕΩΝ, ὁ Ἄθως σ. 221, 222.

οἴκου τῶν Σκουρταίων καὶ ζῶν ἐν τῇ Καλύβῃ ἀσκητικώτατα. Ἐν αὐτῇ ἐκάθηρε καὶ ἐκαλλώπισε τὸ Εὐχολόγιον, τὸ δεύτερον Ἐξομολογητᾶριον, ἤρμηνευσε τὰς 14 Ἐπιστολὰς τοῦ ἁπ. Παύλου καὶ τὰς ἑπτὰ Καθολικὰς, μετέφρασε καὶ ἐσχολίασε τὴν Ἐρμηνείαν τῶν Ψαλμῶν τοῦ Εὐθυμίου Ζηγαδινόυ καὶ τὰς ἐννέα Ὁδὰς τῶν προφητῶν (τὸν Κῆπον τῶν Χαρίτων).

2. Ἄλλ' ὁ αὐστηρὸς ἀσκητικὸς βίος καὶ ἡ ὑπερκόπωση συνεκλόνησαν σοβαρῶς τὴν ὑγείαν του. Ὁ μεθ' ὅλην τὴν νηστείαν καὶ ἐγκράτειαν εὐρωστος καὶ ἀκαταδάμαστος ἀσκητὴς ἐκλονίσθη ἤδη ἀπὸ τοῦ 1805 καὶ ἔσβυνε τηρόμενος. Ἐκ τῶν στερήσεων τὸ σῶμα διεσαθρώθη· τοῦτο ἤσθάνετο καὶ αὐτὸς καὶ διὰ τὰ τρέφεται καλύτερον ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ Κελλίον τοῦ ζωγράφου Κυπριανοῦ ἐπὶ ἐν ἔτος εἰς τὸν Συναξαριστὴν ἀσχολούμενος. Ἐκεῖθεν μετόκησε πάλιν εἰς τὴν Καλύβην αὐτοῦ, ἄνωθεν τοῦ Κυριακοῦ, ὅπου ἠρμηνευσε τοὺς Κανόνας τῶν δεσποτικῶν καὶ Θεομητορικῶν ἔορτῶν καὶ τοὺς Ἀναβαθμούς. Ἐν τῇ ἐργασίᾳ δὲ ταύτῃ, τῇ καὶ τελευταίᾳ, τοσοῦτον κατεπονήθη καὶ ἐξηντήθη «ὥστε — κατὰ τὸν βιογράφον Εὐθύμιον — ἔπεσον καὶ οἱ ὀδόντες του καὶ ὀλίγον ἐκουφάθη».

Τὴν 5 Ἰουλίου τοῦ 1809 ἐξῆλθε τῆς Καλύβης καὶ ἐπεσκέφθη χάριν ἀναφυχῆς τὴν Μονὴν Κουτλουμουσίου. Οἱ πατέρες περιχαρεῖς ὑπεδέχθησαν τὸν Νικόδημον καὶ περὶ τὴν ἐσπέραν ἀπερχόμενον ἀπεχαιρέτησαν αὐτὸν εὐλαβῶς. Μόλις κατῆλθε τοῦ ἡμιόνου εἰς τὴν Καλύβην του προσεβλήθη ὑπὸ ἡμιπληγίας «ἐπιάσθη ἡ δεξιὰ του χεῖρ, τὴν δὲ ἄλλην ἡμέραν ἐπιάσθη ἡ γλῶσσά του καὶ βρέχων αὐτὴν μὲ νερὸ ὠμίλει ὀλίγον καὶ μετ' ὀλίγον πάλιν ἐπιάνετο»¹⁾.

Συνησθάνθη ὅτι τὸ τέλος ἦτο ἐγγύς· ἐκοινώνησε τῶν ἀχράντων μυστηρίων, εὐτρεπίσθη χριστιανικῶς καὶ ἐν ὑπερτάτῃ γαλήνῃ ψυχικῇ τὴν 14 Ἰουλίου (1809) ἡμέρα Τετάρτη, ἐν ἡλικίᾳ ἐξήκοντα ἐτῶν «ἀνατέλλοντος τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου εἰς τὴν γῆν, ἐβασίλευσεν ὁ νοητὸς ἥλιος τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἔλειψεν ὁ στύλος ὁ δδηγῶν τὸν νέον Ἰσραὴλ εἰς τὴν εὐσέβειαν, ἐκρούφη ἡ νεφέλη ἡ δροσίζουσα τοὺς τηκομένους τῷ καύσωνι τῶν ἁμαρτιῶν ἐπένηθησαν οἱ φίλοι καὶ οἱ γνωστοὶ καὶ ὅλοι οἱ χριστιανοί»²⁾.

Καὶ ἀληθῶς ἡ ἀπώλεια τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ πολυγραφωτάτου ἀσκητοῦ ὑπῆρξε τραῦμα σκληρὸν οὐ μόνον διὰ τὸν μοναχικὸν κόσμον τοῦ Ἁθῶ, οὕτινος ἦτο τὸ ἀγλάισμα καὶ καύχημα, ἀλλὰ καὶ ἅπασαν τὴν ὁρθόδοξον ἐκκλησίαν, στερηθεῖσαν τῆς ἀκτινοβόλου λάμπρας ἐν χειμῶνι ἀμαθείας πικρῆ καὶ ἀσελήνῳ. Τὸ πανόμβριον αὐτοῦ σῶμα ἐτάφη ἐκεῖ ὅπου καὶ τὴν τελευταίαν

1. Βίος Νικοδήμου, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 216.

2. Αὐτόθι σ. 217.

ἀφῆκε πνοήν, εἰς τὸ Κελλίον τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν Καρυαῖς, τὸ καλούμενον Κελλίον τῶν Σκουρταίων ¹⁾.

3. Εἰς τοὺς Σκουρταίους πατέρας Νεόφυτον καὶ Στέφανον ἔλαχεν ὁ τιμητικὸς κληρὸς νὰ θησαυρίσωσι καὶ ἐκδώσωσιν ἱκανὰ ἔργα τοῦ Νικοδήμου, τὰ εἰς αὐτοὺς διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ περιελθόντα. Καὶ ὅπως ζῶντα περιέθαλπαν, ἐψώμισαν, ἀνέπαυσαν καὶ ἠγάπησαν τὸν εὐσεβῆ διδάσκαλον, οὕτω καὶ μετὰ θάνατον ἐτίμησαν καὶ ἐδόξασαν διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ. Ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἐπισυνάξωσι τὰ ἐσκορπισμένα εἰς διάφορα μέρη ἔργα τοῦ Νικοδήμου, περιῆλθον γῆν καὶ θάλασσαν πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς ἐκτύπωσιν χρημάτων. Ἀπετάθησαν εἰς τοὺς πατριάρχας, εἰς τὴν ὁμογένειαν, εἰς τὸν κληρὸν καὶ μὲ ὑπερανθρώπους προσπαθείας περιέσωσαν διὰ τοῦ τύπου τὰ σπουδαιότερα τοῦ διδασκάλου ἔργα, τὰ ὅποια δὲν ἠτύχησε νὰ ἴδῃ ὁ σοφὸς Νικόδημος. Τίμιοι καὶ εὐγενεῖς, ζηλωταὶ τῆς παιδείας καὶ φιλογενέστατοι μοναχοὶ οὐδὲν παρέλειψαν ἢ ἠμέλησαν ὅπως ἐκπληρώσωσιν τὴν ἐσχάτην ἱερὰν θέλησιν τοῦ σοφοῦ διδασκάλου καὶ παραδώσωσιν διὰ τοῦ τύπου εἰς τὰς εὐσεβεῖς ψυχὰς τὴν πνευματικὴν τροφήν, τὴν ὁποίαν εἰς χεῖράς των ἐνεπιστεύθη ὁ Νικόδημος. Καὶ ὅπως ἐγένοντο κοινωνοὶ καὶ ἀντιλήπτορες τῶν εὐγενῶν ἀγώνων τοῦ Νικοδήμου, δίκαιον καὶ ὀσιον νὰ γίνωσι καὶ κοινωνοὶ τῶν στεφάνων μετ' αὐτοῦ. Καθῆκον δὲ ἱερὸν καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ ἄρωμεν μίαν πτυχήν τοῦ ράσου των, ἵνα φανῆ ὁ φλογερὸς τῆς καρδίας παλμὸς πρὸς τὴν παιδείαν τῶν ταπεινῶν τούτων Ἀγιορειτῶν ἀδελφῶν, οἱ ὅποιοι καὶ τὴν μνήμην τοῦ Νικοδήμου ἐτίμησαν καὶ τὴν μοναχικὴν πολιτείαν ἐδόξασαν. Τὰ ἐπόμενα πατριαρχικὰ Γράμματα ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς Λαύρας περισυλλεγέντα, ἔστωσαν ὡς στέφανος ἀμάραντος τῶν μόχθων καὶ τῆς φιλομουσίας τῶν δύο ἀδελφῶν Σκουρταίων, τῶν ἱερομονάχων Στεφάνου καὶ Νεοφύτου.

1. « **Κύριλλος** ἔλεγε Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κ)πόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμηνικὸς πατριάρχης.

Ἐοσιώτατοι ἱερομόναχοι ὅτε κὺρ Στέφανος καὶ ὁ κὺρ Νεόφυτος οἱ ζωγράφοι οἱ κατὰ τὸ ἀγιώνυμον Ὁρος θεοφιλῶς ἐνασκούμενοι τέκνα ἐν Κυρίῳ...

1. Ἐν κώδικι 42 σ. 725 τῆς Μονῆς Προυσοῦ εὔρηται τὸ ἐξῆς σημεῖωμα περὶ τοῦ θανάτου καὶ τῶν συγγραφῶν τοῦ Νικοδήμου. « Κατάλογος τῶν συγγραμμάτων τοῦ μακαρίου διδασκάλου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, τοῦ ἐκ τῆς νήσου Ναξίας, ὅστις ἦσκει μὲν κατὰ τὰ ὄρια τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος τοῦ ἁγίου Ὁρους, ἐπλήρωσε δὲ τὸ κοινὸν χρέος κατὰ τοὺς αἰθ' Ἰουλίῳ ἰδ' ἡμέρα δ' ἐτῶν ὧν ἐξήκοντα οὐ τὸ σῶμα τέθαιπται ἐν τῷ κελλίῳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν Καρυαῖς, ἐξουσιαζόμενον ὑπὸ τῆς μεγίστης Λαύρας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τῶν Σκουρτάδων ἐπιλεγόμενων ». Ἀκολουθεῖ κατάλογος 10 συγγραμμάτων ἐκδιδομένων, μνημονεύονται δὲ καὶ 50 ἀνέκδοτα (ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΥ, Ν. Ἑλληνομ. τ. Ι' σ. 315). Πλήρη συλλογὴν τῶν ἐκδοθέντων ἔργων τοῦ Νικοδήμου κατέχει ὁ ἀγιογραφικὸς οἶκος τῶν Ἰωασαφαίων ἐν Ἀγίῳ Ὁρει.

Τὸ ἀπὸ τῆς δ' τοῦ παριππεύσαντος Ἰανουαρίου σεσημειωμένον νύκτον γράμμα σας εὐμενῶς λίαν κομισάμενοι καὶ ἀναγνόντες ἐπέγνωμεν τὸ εὐγνωμον τῆς προαιρέσεως ὑμῶν ἐφ' οἷς προηγουμένως συγγαίρετε ἡμῖν περὶ τῆς ἐπὶ τὸν ἀγιώτατον οἰκουμενικὸν θρόνον αἰσίας ἡμῶν ἀναβάσεως· ὅθεν καὶ ἐπευλογήσαμεν πατρικῶς καὶ ἀπὸ καρδίας εὐχῆθημεν τῇ δοσιότητί σας. Ἀκολούθως εἶδομεν τὸν ἀξιόχρεων ζῆλόν σας περὶ τῆς ἐν τύποις ἐκδόσεως τῶν σωζομένων μὲν, διεσπαρμένων δὲ τῆδε κακεῖσε ψυχωφελῶν συγγραμμάτων τοῦ μακαρίτου ἐν διδασκάλοις κὺρ Νικοδήμου, καὶ ὅτι ἐπόμενοι τῇ διαταγῇ τοῦ περὶ αὐτῶν οὐκ ὀλίγα πονήσαντος μακαρίτου ἐκείνου καταγίνεσθε εἰς τὴν ἀνεύρεσιν ἐξαιτούμενοι πρὸς τοῦτο καὶ τὴν ἡμετέραν ἐκκλησιαστικὴν πρόνοιαν καὶ συναρωγὴν. Ἀποκρινόμενοι τοιγαροῦν πληροφοροῦμεν τὴν δοσιότητά σας, ὅτι καὶ διὰ τὴν ἐνθερμον αἰτησίαν σας καὶ διὰ τὸν ἐν τοῖς τοιοῦτοις προσοφειλόμενον ἀνένδοτον ὑμῶν ζῆλον πεποισμένοι ὄντες ὅτι μερίστης κατὰ ψυχὴν ὀφειλείας κοινοποιούμενα τὰ συγγράμματα τοῦ φιλοθέου ἐκείνου ἀνδρός ἔσονται πρόξενα τῶ τῶν ὀρθοδόξων συστήματι, ἔτι καὶ δι' ὅπερ ἔχομεν σέβας πρὸς τὸν μακαρίτην ἐκείνον, τιμῶντες καὶ τὴν ἐν λόγοις καὶ τὴν ἐν πράξεσι θεοφιλέσιν αὐτοῦ ἀρετὴν καὶ μὴ ἀνεχόμενοι νὰ ματαιωθῶσιν οἱ ὑπὲρ τοῦ κοινού καταβληθέντες ἐνδοξοὶ πόνοι του, ἐλάβομεν τὴν δέουσαν πρόνοιαν πρὸς τὴν ἀναγκαίαν ἐπισύναξιν τῶν διεσκορησμένων βιβλίων, γράψαντες ἐπὶ πᾶσι καὶ πρὸς τὸν συναδελφὸν ἡμῶν ἅγιον Ἰωαννίνων κὺρ Γαβριὴλ περὶ τῶν εἰς χεῖράς του σωζομένων ἐξηγήσεων τοῦ ἱεροῦ Ψαλτηρίου τῶν ἐν δυσὶ τεύχεσι περιεχομένων, καὶ ἐλπίζομεν ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θέλει καταστήσει εἰς χεῖράς σας ἄνευ ἀπαιτήσεως λύτρων. Καὶ περὶ τῶν ἄλλων δὲ ἢ ὑμεῖς παρ' ἡμῶν, ἂν ἔλθωσι πρῶτον εἰς χεῖράς μας, θέλετε ἔχει μετὰ τῆς ἐπιστολῆς καὶ τὴν πληροφορίαν, ἢ ἂν σταλῶσι κατ' εὐθεΐαν εἰς χεῖράς σας, θέλομεν ἰδεασθῆ παρὰ τῆς δοσιότητός σας. Παρὰ δὲ τῶν φιλογενῶν κυρίων Ζωσιμάδων μέχοι τοῦ νῦν δὲν ἔχομεν γράμμα περὶ τύπου βιβλίων, ὡς γράφετε· εἴθε νὰ χαροποιηθῶμεν μὲ τοιαύτην ἀγγελίαν καὶ εἰδοποίησιν διὰ νὰ παραλάβωμεν κοινωνοὺς τῆς χαρᾶς μας καὶ τὴν ὑμῶν δοσιότητα. Ἐν τούτῳ ἢ ἐκ μέρους σας μετὰ ζήλου ἐπιμέλεια πρὸς τὴν ἐκπεραίωσιν τῶν διαταγῶν τοῦ μακαρίτου πρέπει νὰ εἶναι διαρκῆς καὶ ἀκάματος, ὅτι πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔχει συνεραπτομένην καὶ τὴν ἡμετέραν φιλότιμον καὶ ἐντονον προστάσιαν, εἰς ἣν πεποιθότες ἀδιστάκτως μὴ διαλίπητε γράφοντες ἡμῖν θαυροῦντως καὶ τοῦ λοιποῦ περὶ ὧν ἔχετε χρεῖαν καὶ δηλοποιούντες τὰς ἐκβάσεις τῶν ἐπιχειρημάτων σας, ἵνα χαίρωμεν ἐπ' αὐταῖς καὶ συνεισφέρωμεν τὴν κατὰ δύναμιν σύμπραξιν· ἢ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος καὶ ἡ εὐχὴ καὶ ἡ εὐλογία τῆς ἡμῶν Μετρούπολιτος εἴη μεθ' ὑμῶν.

αωιδ (1814) Μαρτίου 9

Ἡμεῖς περὶ πάντων ὧν κατ' εἶδος μᾶς γράφετε ἐλάβομεν πρόνοιαν ἐκκλησιαστικὴν ἀμέσως τε καὶ ἐμμέσως διενεργήσαντες τὰ χρειώδη. Εἴθε δὲ νὰ εὐδοιωθῶσι καὶ τὰ ἔργα τελειοποιούμενα κατὰ σκοπὸν.

2. Κύριλλος ἐλέω Θεοῦ κλπ.

Ἐοσιώτατοι ἱερομόναχοι ὃ τε Στέφανος καὶ Νεόφυτος οἱ ζωγράφοι οἱ κατὰ τὸ ἀγιώνυμον ὄρος τὰς διατριβὰς ποιοῦμενοι τέκνα ἐν Κυρίῳ . . . Ἐλάβομεν καὶ δεύτερον γράμμα σας τὸ ἀπὸ τὰς 17 τοῦ προπαρελθόντος Ὀκτωβρίου καὶ εἶδομεν ὅσα ἐν αὐτῷ ἀποκριτικῶς γράφετε ἡμῖν εἰς τὸ προσταλὲν γράμμα σας. Περὶ τῶν συγγραμμάτων ἐκείνων τῶν εἰς χεῖρας τοῦ ἀγίου Ἰωαννίνων μᾶς ἦλθεν ἀπόκρισις ὅτι θέλει τὰ στείλει εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' οὐχὶ δωρεάν· ζητεῖ δὲ ἐπιμόνως τὴν καταβληθεῖσαν ὑπὲρ αὐτῶν ποσότητα καὶ ἀφοῦ ἔλθουν νὰ ἴδωμεν πλεόν τί θέλει ἀποφασισθεῖ. Εἴδομεν καὶ τὰ ἐπισημειούμενα περὶ τῆς ἐνταῦθα τυπογραφίας, ἣ ὁποία καὶ ὅσα διόλου ἀφανισμένη καὶ παραλελυμένη, πρὸ μηνὸς σχεδὸν διὰ προστασίας ἡμῶν ἐκαλλιεργήθη καὶ μὲ συνθήκας ἰσχυρὰς καὶ βεβαίας κρηπίδας αἰωνίου διαμονῆς παρεδόθη πληροξούσιον τῇ συναινέσει παντὸς τοῦ γένους εἰς δύο τινὰς χρησίμους πραγματεντὰς μὲ ὑποσχέσεις σταθερὰς ἐκ μέρους των νὰ τὴν καλλιεργήσουν δι' ἄδρῶν ἐξόδων των καὶ νὰ τὴν ἀναδείξουν οὐδεμιᾶς τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἐπισήμων τυπογραφῶν τὰ δεύτερα φέρουσαν, ὃ καὶ ἐλπίζεται συνάρσει θεῖα οὐκ εἰς μακρὰν. Περιελίω καὶ μίαν προκήρυξιν ἐξεληθοῦσαν ἐκ τῶν πιεστηρίων κατ' αὐτὰς διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ μεγάλου Λεξικοῦ τοῦ γένους πρὸς πληροφορίαν σας· καὶ τοῦτο βεβαιούμενοι μένετε ἐν οἷς ἐτάχθητε ἀκολουθοῦντες τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἔργον σας. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις . . .

αωιδ' (1814) Δεκεμβρίου 17'

3. Κύριλλος ἐλέω Θεοῦ κλπ.

Ἐοσιώτατοι ὃ τε κὺρ Στέφανος καὶ ὁ κὺρ Νεόφυτος οἱ ζωγράφοι οἱ κατὰ τὸ ἀγιώνυμον ὄρος τὸν μοναδικὸν διαθλοῦντες βίον τέκνα ἐν Κυρίῳ . . . Τὸ ἀπὸ 29 Μαΐου νῦν σας εὐμενῶς ἐλάβομεν καὶ ἴδομεν τὰ ἐν αὐτῷ γραφόμενα, οἷς καὶ ἀπαντῶντες δηλοποιοῦμεν ὑμῖν, ὅτι τὸ μὲν Ψαλτήριον τοῦ μακαρίτου Νικοδήμου τὸ ἔχομεν εἰς χεῖράς μας καὶ κατ' ἀξιοχρεῶν ἐκκλησιαστικὴν μᾶς πρόνοιαν ἐγράψαμεν τοῖς φιλογενέσι κυρίοις Ζωσιμίαιδες προτρέποντές τους διὰ νὰ φανῶσιν ἐπιωφελεῖς τῷ γένει καὶ μὲ τὴν ἔκδοσιν τούτου, αἵτινες καὶ μᾶς ἀπεκρίθησαν καὶ πάλιν τοῖς ἐγράψαμεν καὶ περιεμένομεν τὴν τελείαν τους ἀπόφασιν καὶ ἀπόκρισιν καὶ ἐλπίζομεν νὰ κατορθώσωμεν τὴν ἔκδοσιν τοῦ κοινωφελοῦς τούτου βιβλίου καὶ μένετε ἡσυχοὶ ἐν βεβαιότητι ὅτι δὲν θέλουν μαινωθῆναι οἱ κόποι τοῦ μακαρίτου. Περὶ δὲ τῆς βίβλου τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ τῆς βίβλου Κήπος Χαρίτων καλουμέ-

νης οὐδεμίαν ἐλάβομεν ἰδέαν καὶ πληροφορίαν. Ταῦτα ἐπὶ τοσοῦτον πρὸς ἀπάντησίν σας· ἡ δὲ πρὸς Θεοῦ χάρις . . .

αοις (1816) Ἰουλίου α΄

4. Κύριλλος ἐλέω Θεοῦ κλπ.

῾Οσιώτατοι ὅ τε κὺρ Στέφανος καὶ ὁ κὺρ Νεόφυτος οἱ ζωγράφοι . . . Λαβόντες τὸ κατὰ τὴν γ΄ τοῦ παρελθόντος Φεβρουαρίου νύκτον γράμμα σας εἶδομεν τὰς ἐν αὐτῶ ἐνθέρμους αἰτήσεις σας πρὸς εὐχερῆ καὶ αἰσίαν ἐκβασιν τοῦ προκειμένου σκοποῦ σας. ῾Οθεν κατὰ πρόνοιαν ἡμῶν ὀφειλετικὴν καὶ προθυμίαν ἰδιαίτεραν εἰς τὴν τῶν ψυχοφελῶν τούτων ἐγχειρημάτων ἐκτέλεισιν ἐξεδώκαμεν καὶ γράμμα κοινὸν συστατήριον πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀπαξαπλῶς καὶ τῶν προσφύγων ἐννοιῶν παρεκτικὸν κατ' ἐπίκρισιν ἐκκλησιαστικὴν ἔγγραφον περὶ τῆς ἐν τύποις ἐκδόσεως τοῦ Συναξαριστοῦ, ἀναγνόντες καὶ τὰς συναποσταλείσας ἡμῖν αὐτόθεν κρίσεις καὶ ἀποδεξάμενοι ὡς ἀπταίστους καὶ τὸ ἀξιόπιστον καὶ ἐχέγγυον κεκτημένας. ῾Ετι δὲ καὶ ἑτέραν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν τιμιώτατον κὺρ Λάζαρον Κουντουργιώτην, τὰ ὁποῖα καὶ περικλείοντες ἐξαποπέλλομεν εἰς χεῖράς σας ἐπευχόμενοι ὑμῖν τὴν θεόθεν ἐπίσπασιν εἰς ἀνάλογον ταῖς κοιναῖς ἐλπίσι τοῦ θεοφιλοῦς ἔργου εὐόδωσιν, ἀπέλευσίν τε καὶ ἐπιστροφὴν τῆς ὁσιότητός σας πάσης ἐνοδύνου κακουχίας ἀνωτέραν καὶ καρποφόρον, ὡς εἰκός, καὶ ἀπρόσκοπον σὺν Θεῷ τῶ τῶν ἀγαθῶν ἀντιλήπτου, οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μεθ' ὑμῶν.

αοις' (1817) Μαρτίου ιδ΄

Πρὸς μὲν τὸν ἐν ῾Υδρα Λάζαρον Κουντουργιώτην γράφομεν ἰδίως, πρὸς ἄλλους δέ, μὴ ὄν ἐπιτετραμένον γὰ ἀπευθυνόμεθα ἔξω, δὲν ἐγράψαμεν ἀπ' εὐθείας, ἐκάμαμεν δὲ τὸ ἕτερον ἀπόλυτον γράμμα μαρτυρικόν, δι' οὗ θέλετε βοηθηθῆ εἰς τοὺς θεοφιλεῖς σκοπούς σας, τῶν ὁποίων εὐχόμεθα αἰσίαν τὴν ἐπίτευξιν.

Εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τῶν ἔργων τοῦ Νικοδήμου μεγίστην ἐπέδειξε προθυμίαν καὶ ἐνδιαφέρον καὶ ὁ πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε΄, ἰδίως εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ Μεγάλου Συναξαριστοῦ, « τὸ ὁποῖον διὰ συμβουλῆς αὐτοῦ » (ὡς γράφει ἐν συστατηρίῳ γράμματι) « ὁ μακαρίτης ἐκεῖνος ἐπεχείρησε ». Αὐτὸς ἐφωδίασε τὸν Στέφανον καὶ Νεόφυτον τοὺς Σκουρταίους, εἰς Βενετίαν ἀπερχομένους, διὰ συστατικῶν γραμμῶν πρὸς τοὺς ἐν ῾Υδρα ὁμογενεῖς, ἵνα προπληρώσωσι τὰς συνδρομὰς αὐτῶν πρὸς δημοσίευσιν τοῦ Συναξαριστοῦ καὶ ἄλλων τοῦ Νικοδήμου ἔργων, αὐτὸς δι' ἐγκυκλίου αὐτοῦ κατὰ τὸ 1817 πρὸς τὰς ἱερὰς Μονὰς τοῦ Ἁγίου ῾Ορους, τὰς Σκήτας καὶ τὰ Κελλία καθίστα γνωστόν, ὅτι οἱ Σκουρταῖοι πατέρες « ἐτοιμάζονται κατὰ τὴν πρώτην Ἑβδομάδα τῆς ἀγίας Τεσσαρακοστῆς γὰ ἀπέλθωσιν εἰς Χίον ὡς τοὺς διορίζουσιν ἐκεῖθεν οἱ καταγράφαντες εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ Συναξαριστοῦ διὰ γὰ ἐκπλεύσωσιν ἐκεῖθεν εἰς Βενετίαν » καὶ προτρέπει αὐτοὺς

νά μὴ βραδύνωσι πρὸς πληρωμὴν τῆς συνδρομῆς αὐτῶν. Δι' ἑτέρας ἐγκυκλίου ὁ αὐτὸς πατριάρχης πρὸς πάντας τοὺς ὀρθοδόξους, τὴν ὁποίαν ἐνεχείρησεν εἰς τοὺς Σκουρταίους, συνίστα αὐτοὺς οὕτω : « *ὅτι ὑπάρχουσι μοναχοὶ ἐκ τοῦ ἀγιωνύμου ὄρους εὐλαβέστατοι καὶ ζηλωταὶ τῆς σωτηρίας τῶν ὀρθοδόξων λαῶν, δι' ἣν καὶ ἀποδημοῦσιν εἰς Βενετίαν εἰς ἐκτύπωσιν ἑνὸς Μεγάλου Συναξαριστοῦ πονηθέντος παρὰ τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου διδασκάλου Νικοδήμου ψυχωφελοῦς πάνυ, ὡς ἐγκριθέντος παρὰ τῆς ἀγίας ἐκκλησίας καὶ πάντων τῶν ἐπιφανῶν διδασκάλων· πρὸς δὲ καὶ εἰς τύπον ἀγαγεῖν καὶ ἄλλα ψυχωφελῆ συγγράμματα ἐκείνου. Ἀποδεχόμενοι οὖν τὴν αὐτῶν δοσιότητα δεῖξατε συνδρομῆν, ἀντίληψιν, ὁδηγίαν πάντες οἱ ἐντυγχάνοντες καὶ ἔξοιτε παρὰ Θεοῦ χάριν καὶ ἀντιμισθίαν, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχὰς καὶ εὐλογίας ἐν βίῳ παντὶ καὶ ἐν πάσαις ὑμῶν ταῖς ἐργασίαις »¹⁾. Διὰ προγενεστέρου αὐτοῦ Γράμματος ἀπὸ 12 Ἰουνίου 1816 ἐπιδοθέντος εἰς τοὺς Σκουρταίους πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῷ Συναξαριστῇ ἐπιβεβαιοῖ ὁ Γρηγόριος ὅτι « *ὁ Συναξαριστὴς τοῦ Νικοδήμου θεωρηθεὶς καὶ παρ' αὐτοῦ ἐφάνη λίαν ὠφέλιμος καὶ σωτήριος διότι δι' ἀκριβείας μεγάλης καὶ παρατηρήσεως καὶ συλλογῆς καὶ παραθέσεως ἐπλουτίσθη καὶ διεκαθαρίσθη εἰς πολλὰ τοῦ προτέρου ἐλλείποντος καὶ ἐφθαρμένου* » καὶ ἐπισφραγίζει τὸ Γράμμα διὰ τῆς εὐχῆς :*

« *Ζωῆς τυπώσαις πληθὺς ἀγίων βίβλων
τὸν βίβλον ὑμῶν τῷ Τύπῳ δεδοκί ».*

Ὁ πατριάρχης Γρηγόριος κατὰ τὴν ἐν Ἀγίῳ Ὄρει διαμονὴν αὐτοῦ, εἰς ἄμεσον ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ σοφοῦ Νικοδήμου διατελῶν, ἐτίμα αὐτὸν μεγάλως διὰ τὴν εὐσέβειαν, τὸν θεοφιλεῖ ζῆλον καὶ τὴν πολλὴν αὐτοῦ θεολογικὴν μόρφωσιν· καὶ ἡ ἀγάπη αὕτη καὶ ἐκτίμησις παρέμεινεν ἀκεραία καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικοδήμου ἐπιδειχθεῖσα ζωηρὰ καὶ εἰς τὰ κατάλοιπα τοῦ περιφανοῦς μοναχοῦ, διὰ τὰ ὁποῖα ἐκίνησε πάντα λίθον ἵνα ἴδωσι τὸ φῶς. Ἡ ἐκτίμησις δὲ αὕτη τοῦ ἐθνομάρτυρος πατριάρχου πρὸς τὸν Νικόδημον ἀποτυπῶται ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ ἀποκειμένη ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Λαύρας καὶ ἀπευθυνομένη πρὸς αὐτόν. Ταύτην ὡς κατακλεῖδα τῶν περὶ Νικοδήμου λεχθέντων καὶ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ μεταφέρω ἐνταῦθα ὡς ἔπαινον καὶ μακαρισμὸν ἕστατον ἀγίου ἀνδρός, παρακολουθοῦντος ἐνθουσιωδῶς τοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνας τοῦ μακαριστοῦ Νικοδήμου. Ἡ ἐπιστολὴ δὲν φέρει χρονολογίαν.

« *Ὁσιώτατε κὺρ Νικόδημε ἐν Χριστῷ ἀγαπητὲ τῆς ἡμῶν Μετριότητος χάρις εἴη τῇ σῇ λογίῳτι καὶ εἰρήνῃ ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος. Ἐπήλθομεν μετὰ προσοχῆς καὶ ἀκριβοῦς παρατηρήσεως τὴν ἐν ταῖς ἐννέα ῥδαῖς τῆς Σιτιχολογίας ἐρμηρίαν, ἣν ἐνύφανας καὶ εἰς φῶς δέδωκας ἀκολουθήσας*

1. Ἡ συστατικὴ αὕτη ἐπιστολὴ τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' φέρει χρονολογίαν 1817 καὶ εὑρεθαι ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Λαύρας.

ἐν πᾶσι ταῖς τῶν θεοφόρων πατέρων τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐξηγήσει καὶ τὰ ἐπόμενα περὶ λογισμῶν κεφάλαια καὶ τοὺς χαρακτηῆρας τῶν ἐλληνικῶν ἐπιστολῶν, πρὸς δὲ καὶ τὸν ἐν ἐπιτομῇ Νόμον *Ἐδαγγελικόν*, ὃν καλῶς ἔγνωσ συνάψας τοῖς εἰρημένοις καὶ τὰ λοιπά, δι' ἃ πάντα Κῆπον Χαρίτων τὴν βίβλον ταύτην ἐπωνόμασας. Γίνωσκε οὖν, ἀγαπητέ, ὅτι ἐκ τῆς θεωρίας καὶ μελέτης τούτων ἡμεῖς μὲν ὠφελήθημεν, τὴν δὲ λογιότητά σου ἐμακαρίσαμεν διὰ τε τὴν δοθεῖσάν σοι χάριν παρὰ τοῦ παναγίου πνεύματος καὶ τὸν ἔνθεον ζῆλον ὃν καταβάλλεις εἰς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν. Ὅθεν καὶ ἐπενχόμεθα τῇ λογιότητί σου παρὰ Θεοῦ πλεονασμὸν χάριτος καὶ δύναμιν ὅπως μὴ ἀμελῆς τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἀγίου Πνεύματος εἴη μετὰ τῆς λογιότητός σου μετὰ τῶν εἰς τύπον συνεργηρόντων καὶ ἀναγινωσκόντων ἀμήν.

† Ὁ πρῶην Κωνσταντινουπόλεως **Γρηγόριος**
εὐχέτης διάπυρος

Κοινὸς ἦτο ὁ θαυμασμὸς πρὸς τὴν σοφίαν καὶ φιλοπονίαν τοῦ Νικοδήμου· τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν χειρογράφοις διαδεδομένα ἀνεγινώσκοντο μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἡ ἐκκλησία παρηκολούθει ἀγρύπνως τοὺς ὑψηλοὺς ἀγῶνας τοῦ Νικοδήμου καὶ ἐπέστεφεν αὐτοὺς διὰ τῆς εὐλογίας τῆς. Τοῦτο ἠρέθειζε τὸν σοφὸν εἰς διαρκῆ καὶ πλουσίαν παραγωγὴν καὶ ἀπετελέσθη ὄγκος συγγραμμάτων κινῶν ἀληθῶς τὸν θαυμασμόν.

4. Παραλλήλως πρὸς τὴν πολυμελῆ αὐτοῦ πνευματικὴν δρᾶσιν ὁ Νικοδήμος ἠσχολήθη καὶ περὶ τὴν ὑμνογραφίαν καταλιπὼν σημαντικὸν ἀριθμὸν ἐκκλησιαστικῶν ὑμνων· τούτους ἀναζητήσαντες ἀνὰ τὰς Ἀγιορειτικὰς Βιβλιοθήκας σημειοῦμεν ἐνταῦθα πρὸς ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς ὅλης αὐτοῦ πνευματικῆς παραγωγῆς καὶ ἐπιδόσεως καὶ ἐν τῷ θεολογικῷ τούτῳ κλάδῳ, τὸν ὁποῖον μετὰ ζήλου, κατὰ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἐκαλλιέργησεν. Εἶναι δὲ οἱ ἀκόλουθοι:

A. Ἀκολουθίαι

Σημείωσις.— Ὁ ἀστερίσκος (*) δηλοῖ ὅτι ἡ Ἀκολουθία εἶναι ἀνέκδοτος.

* 1) Ἀκολουθία *Βενιαμὴν διακόνου τοῦ ἐν Περσίᾳ* (Ὀκτωβρ. ιγ') μετὰ Στιχηρῶν προσομοίων, Ἰδιομέλων, Καθισμάτων, Κοντακίου καὶ Κανόνος, οὗ ἡ ἀκροστιχὶς « Βενιαμὴν κήρυκε ἄσμα προσφέρω ». Ἦχος δ'. Ἀνοίξω τὸ στόμα μου.

Βεβήλοις ἐν χεῖλεσι | ἀνευφημεῖν σε ἀρχόμενος...¹⁾

* 2) Ἀκολουθία τοῦ ἀγίου *Τρύφωνος* (Φεβρ. α') — Πλήρης μετὰ 7 Στιχηρῶν, 8 Ἰδιομέλων, 6 Καθισμάτων, 24 οἴκων καὶ Κανόνος, οὗ ἡ ἀρχή:

1. ⲙⲗⲔⲟⲩ. Κυριακοῦ Σκήτης Κουσοκαλυβίων.

« Τρυφήν τὴν ἀκήρατον | νῦν τρυφῶν Τρύφων ἔνδοξε...¹⁾ »

* 3) Ἀκολουθία Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας (Μαΐου β'). Ἀναλήρωσις διὰ 5 Ἰδιομέλων καὶ Κανόνος, τὸν ὁποῖον μετεκέντρισεν ἐκ Κανόνος Ἰωάννου τοῦ Εὐχαΐτων²⁾).

4) Ἀκολουθία εἰς τὴν θαυμάσιον ἀνακομιδὴν καὶ μετακομιδὴν τοῦ πανσέπτου λειψάνου τοῦ ἁγ. Νικολάου³⁾).

5) Ἀκολουθία Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου (᾽Οκτ. κγ'). Πλήρης μετὰ 11 Ἰδιομέλων, 7 Καθισμάτων καὶ Κανόνος, οὗ ἡ ἀκροστιχίς :

« Χριστοῦ ἀδελφῶ ἄσμα δεύτερον πλέκω »⁴⁾).

6) Ἀκολουθία ἁσματικὴ καὶ ἐγκώμιον τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν ἁγίῳ Ὄρει τοῦ Ἄθω διαλαμψάντων⁵⁾).

7) Ἀκολουθία Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ⁶⁾).

1. Κῶδ. Κυριακοῦ Σκήτης Κουσοκαλυβίων. Ἐν τῷ Συναξαριστῇ αὐτοῦ ὁ Νικόδημος τ. Β' (ἔκδ. Βενετίας 1819) Φεβρ. α, σημειοῖ ὅτι καὶ παρακλητικὸν ἐποίησε Κανόνα εἰς τὸν ἅγιον Τρύφωνα σῶζεται ἀνέκδοτος ἐν Κουσοκαλυβίοις.

2. Εὔρηται ἐν κῶδ. τοῦ Κυριακοῦ τῆς Σκήτης Κουσοκαλυβίων. Πρβλ. καὶ Συναξαριστὴν τ. Γ, 8.

3. Ἡ ἀκολουθία αὕτη συνεξεδόθη μετὰ ἄλλης τοῦ Βίκτωρος Κλαπατζαρά ἐν Βενετίᾳ τῷ 1719 καὶ 1851. ἴδ. L. ΡΕΤΙΤ, Bibliographie des Acolouthies grecques σ. 216-217. Πρβλ. καὶ Συναξαριστὴν τ. Γ', 54 σημ. 1.

4. Ἐδημοσιεύθη μετὰ τῆς Ἐρμηνείας τῶν Καθολικῶν ἐπιστολῶν (σ. 341-346 ἐν Βενετίᾳ 1806· ὁ Νικόδημος ἐν τῷ Συναξαριστῇ αὐτοῦ (τ. Α, 184 (3) λέγει ὅτι ἀπέστειλεν εἰς τὸν ἅγιον Ἰωαννῖνον τὴν Ἀκολουθίαν ταύτην καὶ ἐτύπωσεν αὐτὰ ἐν Βενετίᾳ.

5. Ἐξεδόθη τὸ αὐτὸ ἐν Ἐρμουπόλει τῷ 1847, τὸ βον ἐν Ἀθήναις τῷ 1869 καὶ τὸ γον πάλιν ἐν Ἀθήναις 1897. Εἰς τὴν Ἀκολουθίαν ταύτην τῶν Ἁγιορειτῶν πατέρων δὲν συμπεριέλαβεν ὁ Νικόδημος καὶ τοὺς ἐν Σκήτῃ τῆς Ἁγίας Ἄννης ἀθλήσαντας πατέρας, διότι οἱ Ἁγιαννῖται καὶ οἱ Κολουβάδες διέβαλον καὶ κατεδίωξαν ἀπηνῶς τὸν Νικόδημον. Τοῦτου δὲ ἕνεκα οἱ τῆς Ἁγίας Ἄννης πατέρες ἐπανορθοῦντες τὸ ἀδίκημα τοῦ Νικोधήμου ἐπεφόρισαν τὸν Νεασκητιώτην Ἰακώβον νὰ συντάξῃ ἰδιαιτέραν Ἀκολουθίαν « τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν τῇ Ἱερᾷ Σκήτῃ τῆς Θεοπρομήτορος Ἁγίας Ἄννης διαλαμψάντων ὁσίων μὲν τεσσάρων, ὁσιοάθλων δὲ ἑννέα. « Ἡ τοιαύτη Ἀκολουθία συνετάχθη καὶ ἐδημοσιεύθη μάλιστα τῷ 1929 ἐν Ἀθήναις τύποις ἄνων. ἐταιρείας ἐκδόσεων « Νέα Ἑλληνικὴ Ἡώς ».

6. Ἐξεδόθη τὸ αὐτὸ ἐν Κων)πόλει ὑπὸ τοῦ Ἐφέσου Διονυσίου τὸ βον καὶ πάλιν ἐν Κων)πόλει τῷ 1834, τὸ γον ἐν Σμύρνῃ τῷ 1873. Τὴν αὐτὴν Ἀκολουθίαν τοῦ Νικोधήμου ἀνετύπωσεν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ὁ Ἁγιορείτης Κάλλιστος ὁ Ἐφεσίος, ὁ ἐκ τῆς Σκήτης τῆς Ἁγίας Ἄννης, τῷ 1887 ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ « Βιογραφία καὶ τὰ ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ ψευδοσυνόδῳ κατὰ Λατίνων ὑπερφυῆ κατορθώματα τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Μάρκου ἀρχιεπισκόπου Ἐφέσου τοῦ Εὐγενικοῦ »· καὶ πάλιν ὕστερον ὁ αὐτὸς Κάλλιστος ἐν τῷ « Δοκιμῶ ἱστορικῶ ». Ὁ Κεραμεὺς ἀπατηθεὶς ἔγραψε περὶ τοῦ νέου τούτου ποιητοῦ Καλλίστου ὅσα δὲν ἔπρεπε νὰ γράψῃ. (ἴδ. Byzantinische Zeitschrift τόμ. 9 (1900) σ. 556. Πρβλ. καὶ Συναξαριστὴν τ. Β, 46 σημ. 4).

- 8) Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου Θεωνᾶ¹⁾.
- 9) Ἀκολουθία πάντων τῶν νεοφανῶν μαρτύρων τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων/πόλεως μαρτυρησάντων ψαλλομένη τῇ Γ' Κυριακῇ τοῦ Ματθαίου, ἧτοι μετὰ τὴν Κυριακὴν τῶν ἁγίων Πάντων²⁾.
- 10) Ἀκολουθία τοῦ ἁγ. Ἀντίπα (ἀναπλήρωσις)³⁾.
- 11) Ἀκολουθία τοῦ ἁγ. Θαλλελαίου (ἀναπλήρωσις)⁴⁾.
- * 12) Ἀκολουθία τοῦ ἁγ. Θεράποντος (κοινὴ εἰς τοὺς δύο συνωνύμους)⁵⁾.
- 13) Ἀκολουθία τῆς ἁγ. μεγαλομάρτυρος Κυριακῆς (ἀναπλήρωσις)⁶⁾.
- 14) Ἀκολουθία τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ (ἀναπλήρωσις)⁷⁾.
- 15) Ἀκολουθία τῆς ὁσιομάρτυρος Παρασκευῆς⁸⁾.
- * 16) Ἀκολουθία Λαυρεντίου Ἀρχιδιακόνου, ἀναπληρωθεῖσα καὶ διὰ δευτέρου Κανόνος πλουτισθεῖσα⁹⁾.
- * 17) Ἀκολουθία Νήφωνος πατριάρχου Κ/πόλεως βελτιωθεῖσα καὶ διορθωθεῖσα διὰ προσθηκῶν, μεταβολῶν καὶ ἀφαιρέσεων¹⁰⁾.
- * 18) Ἀκολουθία Παρθενίου Λαμφάκου, ἀναπληρωθεῖσα καὶ πλουτισθεῖσα διὰ Κανόνος¹¹⁾.
- * 19) Ἀκολουθία τοῦ ἁγ. Κυπριανοῦ, συμπληρωθεῖσα καὶ πλουτισθεῖσα διὰ δευτέρου Κανόνος¹²⁾.

1. Εὑρηται ἐν κώδ. τοῦ Καθολικοῦ τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος (ἐν Ἁγίῳ Ὄρει) ὑπ' ἀριθ. 8 (ἴδ. Κατάλογον Μ. Λαύρας σ. 392), καὶ ἐν τῇ Μονῇ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας (παρὰ τὴν Γαλάτισταν).

2. Ἐξεδόθη τρίς· αὖν εἰς τὰς δύο ἐκδόσεις τοῦ Μαρτυρολογίου (σ. 325-338, 263-271) βον ἐν Ἀθήναις τῷ 1856 ὑπὸ Στεφ. Σκαθάρον, γον ὑπὸ Λουκάκη ἐν Ἀθήναις 1897. Ἐν κώδ. 39 σ. 137 τοῦ Κυριακοῦ τῆς Σκήτης Καυσοκαλυβίων εὑρηται καὶ δεύτερος Κανὼν ἐξυμνῶν τοὺς ὁσίους.

3. Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Λουκάκη (Μεγ. Συναξαριστής, Ἀπρίλιος σ. 121-126) καὶ ὑπὸ τοῦ Γ. Βουτιέρη τῷ 1920 (Πρβλ. καὶ Νικοδήμου Συναξ. τ. Β, 318-323).

4. Ἐξεδόθη ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1878 ὑπὸ Λιακοπούλου Κυθηρίου (Πρβλ. καὶ Νικοδήμου Συναξ. τ. Γ, 51 σημ. 2).

5. Εὑρηται ἐν Καρυαῖς (*Ἰδ. Νικοδήμου Συναξ. τ. Γ', 66 σημ. 1).

6. Ἐξεδόθη ἐν Νέφ Λειμωναρίῳ (ἐκδ. Β') Β, 41-45 πάλιν τῷ 1870 ἐν Κ/πόλει, τῷ 1886 ἐν Ἀθήναις καὶ Πάτραις, τῷ 1914 ἐν Ἀθήναις καὶ τῷ 1915 αὐθις ἐν Ἀθήναις.

7. Ἐξεδόθη εἰς τὸ τέλος τοῦ Ἰουλίου μηνὸς ἐν τῷ Γ' τόμῳ τοῦ Συναξαριστοῦ Νικοδήμου σ. 123-124.

8. Ἐδημοσιεύθη τὸ αὖν ἐν Σύρῳ τῷ 1877, τὸ βον ἐν Ἀθήναις τῷ 1911 καὶ τὸ γον ἐν Ἀθήναις τῷ 1915. Πρβλ. ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ Συναξ. Γ', 205 σημ. 1.

9. Ἰδ. ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ Συναξ. Γ', 247 σημ. 3.

10. Ἰδ. ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ, ἔνθ. ἄνωτ. Γ', 251 σημ. 1.

11. ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ, ἔνθ' ἄνωτ. τ. Β', 111 σημ.

12. Αὐτόθι τ. Α', 112 σημ. 2.

20) Ἀκολουθία πλήρης εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου Γεωργίου ¹⁾).

21) Ἀκολουθία πλήρης Ἰωάννου Δούκα τοῦ Βατάτζη ²⁾).

22) Ἀκολουθία τοῦ νεομάρτυρος Κωνσταντίνου τοῦ ἐξ Ὑδρας ³⁾).

23) Ἀκολουθία τοῦ ἁγ. ἱερομάρτυρος Ἐλευθερίου (ἀναπλήρωσις) ⁴⁾).

* 24) Ἀκολουθία τοῦ ἁγ. Σεβαστιανοῦ συμπληρωθεῖσα καὶ πλουτισθεῖσα διὰ δευτέρου Κανόνος ⁵⁾).

25) Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Μελετίου τοῦ ὁμολογητοῦ, φιλοπονηθεῖσα μέρος μὲν αὐτῆς ὑπὸ τινος Μελετίου παλαιοῦ, μέρος δὲ αὐτῆς ὑπὸ Νικοδήμου Ἀγιορείτου ⁶⁾).

26) Ἀκολουθία τῆς ἁγίας Θεοδοσίας τῆς Κωνσταντινουπολίτιδος ⁷⁾).

* 27) Ἀκολουθία τοῦ ἁγ. Ἀνανίου (ἀναπλήρωσις).

* 28) Ἀκολουθία Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου (ἀναπλήρωσις).

* 29) Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Θεοφίλου τοῦ μυροβλύτου, τοῦ ἐν τῷ Παντοκρατορινῷ Κελλίῳ τοῦ ἁγ. Βασιλείου ἀσκήσαντος καὶ τελειωθέντος ⁸⁾).

30) Ἀκολουθία τοῦ ἁγ. Πολυδώρου (Σεπ. γ') ⁹⁾).

1. Ἐξεδόθη ὑπὸ Γεωργίου Βουτέρη ἱερέως ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ Τυπογραφείου « Τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν » (ἀνευ χρονολογίας). Ἰδ. καὶ Νικοδήμου Συναξ. τ. Α, 224 σημ. 1.

2. Ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινῶν τῷ 1872 ὑπὸ τοῦ Ἐφέσου Ἀγαθαγγέλου. Ἰδ. καὶ Νικοδήμου Συναξ. τ. Α, 233 σημ. 1.

3. Ἐξεδόθη τὸ ἀνὸν ἐν Βενετίᾳ 1814 καὶ ἐν Νέφ Λειμωναρίῳ (ἔκδ. Α' σ. 153-169, ἔκδ. Β' σ. 57-67) καὶ βον ἐν Ἀθήναις τῷ 1857, 1873 καὶ 1923.

4. Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Δουκάκη ἐν Ἀθήναις 1896. (Μεγ. Συναξαρχ. Δεκεμ. « Ἀμέθυστος »). Ἰδ. καὶ Νικοδήμου Συναξ. τ. Α', 370 σημ.

5. Νικοδήμου Συναξ. τ. Α', 307 σημ. 1.

6. Ἐδημοσιεύθη ἐν τέλει τῆς Ἀλφαβηταφαβήτου Μελετίου τοῦ Ὁμολογητοῦ (ἐν Θεσσαλονικῇ 1923 σ. 617) ὑπὸ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΜΟΝΑΧΟΥ ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ. Περιέχει 6 Στιχηρὰ τοῦ μικροῦ Ἑσπερινοῦ μετὰ Δοξαστικοῦ καὶ Θεοδοκίου, 6 ἔτερα τοῦ μεγάλου Ἑσπερινοῦ μετὰ Δοξαστικοῦ, 7 Ἰδιόμελα εἰς τὴν Λιτὴν καὶ τρία Στιχηρὰ τῶν Ἀποστίχων. Εἰς τὸν Ὁρθρον Καθίσματα καὶ Κανόνας δύο, ὧν ὁ μὲν πρῶτος φέρει ἀκροστιχίδα « Μελετίῳ ὁμώνυμος ὕμνον ἔδει » ὁ δὲ δευτέρος, ποίημα Νικοδήμου, φέρει ἀκροστιχίδα « Μελέτιον τὸν θεῖον εὐφημῶ λόγοις » (ἴδ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ Συναξ. Β, 46 σημ. 3). Ἐν τῷ Βατοπεδινῷ κώδ. 793 ἡ ἀνωτέρω τυπωθεῖσα Ἀκολουθία συνοδεύεται καὶ ὑπὸ τοῦ δυόματος « Μελετίου Κανσοκαλυβίτου τοῦ ἐκ Σκύρου », ὅστις ἐν τῷ κώδικι χαρακτηρίζεται ὡς μουσικώτατος. Ὁ Μελέτιος οὗτος μετέφρασε καὶ τὸν βίον Μελετίου τοῦ Ὁμολογητοῦ τῷ 1748 (ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΟΥ καὶ ΑΡΚΑΔΙΟΥ ΒΑΤΟΠΕΔΙΝΟΥ, Κατάλογος κωδίκων τῆς Μονῆς Βατοπεδίου σ. 156).

7. Ἐξεδόθη μετὰ τῆς Ἀκολουθίας τῆς ἁγ. Θεοδοσίας τῆς Τυρίας ὑπὸ ΕΜΜ. ΚΑΡΠΑΘΙΟΥ, ἐν Ἀθήναις 1933.

8. Ἐξεδόθη ὑπὸ ΔΟΥΚΑΚΗ. Συναξ. Ἰούλιος « Χρυσόλιθος τοῦ νοητοῦ παραδείσου » σ. 490-99 ἐν Ἀθήναις 1895.

9. Ἐξεδόθη ἐν τῷ Νέφ Ματυρολογίῳ ἔκδ. Α' σ. 265-268 ἔκδ. Β' σ. 224-39. καὶ ἐν τῷ Νέφ Χιακῷ Λειμωναρίῳ σ. 11-25.

31) Ἀκολουθία τοῦ ἁγ. νεομάρτυρος Θεοδώρου τοῦ Βυζαντίου ἀθλήσαντος ἐν Μιτυλήνῃ¹⁾).

32) Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου²⁾).

* 33) Ἀκολουθία Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ἧς ὁ Κανὼν φέρει ἀκροστιχίδα « Ὑμνον προσάδω τῷ Ἀρεοπαγίτῃ Νικοδήμου »³⁾).

* 34) Ἀκολουθία Ἱεροθέου ἐπισκόπου Ἀθηνῶν⁴⁾).

35) Ἀκολουθία τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας συνταχθεῖσα ὑπὸ Δαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου ἐπισκόπου Ρεντίνης καὶ βελτιωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Νικοδήμου⁵⁾).

B. Κανόνες

1) Κανὼν εἰς τοὺς ἰβ' Ἀποστόλους, ὅστις ἀπὸ μὲν τῆς α' ᾠδῆς μέχρι τῆς ς' περιέχει τὰς ἐρμηνεῖας τῶν ὀνομάτων ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν, ἀπὸ δὲ τῆς ς' μέχρι τῆς θ' διαλαμβάνει ἐν τίσιν τόποις ἐκήρυξεν ἕκαστος καὶ ποῖον τέλος εἴληφε. Ἀρχή: « Πέτρε ὁ πέτραν ἄραγαῖ τῆς πίστεως φερωνυμίαν πλουτῶν »⁶⁾).

* 2) Κανόνες ὀκτάηχοι εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου⁷⁾).

3) Κανόνες δύο παρακλητικοὶ εἰς τὸν ἁγ. Χαράλαμπον⁸⁾).

1. Ἐξεδόθη ἐν τῷ Νέῳ Μαρτυρολογίῳ ἔκδ. Α' σ. 291 - 318· ἔκδ. Β' σ. 241 - 50. καὶ ἐν Ἀθήναις 1862 ὑπὸ ΑΚΑΚΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΙΤΟΥ, καὶ πάλιν ἐν Ἀθήναις 1908 ὑπὸ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΤΣΟΥΓΡΗ καὶ ἐν τῷ Νέῳ Χιακῷ Λειμωναρίῳ σ. 175 - 187.

2. Ἐξεδόθη τῷ 1877 ὑπὸ τὸν τίτλον « Ἀκολουθία εἰς τὴν μνήμην τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου· μηνὶ Δεκεμβρίῳ δωδεκάτῃ, ἧτις μετετέθη ἀπὸ τὴν δωδεκάτην τοῦ μηνὸς Μαρτίου διὰ τὸ αἰδέσιμον τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς· συντεθειῖσα μὲν αὕτη πρώην παρὰ τοῦ ἐν μοναχοῖς Νικοδήμου Ἀγιορείτου τοῦ θεοσεβεστάτου διδασκάλου· ἀντεγράφη ἤδη ἀπαραλλάκτως παρὰ τινος μοναχοῦ, δι' ἐπιστάσις καὶ δαπάνης τοῦ πανοσιωτάτου γέροντος κυρίου Ἰωάννου τοῦ ἱεροδιακόνου Ὁρολογοποιοῦ, τοῦ ἐν τῇ Κουτλουμουσιανῇ ἱερᾷ Σκῆτι· εἰς αἰτίδιον εὐλαβείας τεκμήριον πρὸς τὸν αὐτὸν ἅγιον, ἐν Ἐρμουπόλει Σύρου· τύποις Γρηγορίου Κανέλλου 1877 ». Ἡ Ἀκολουθία σώζεται ἐν τῷ Λαυριωτικῷ κώδ. Θ 102. Ἀντίτυπον ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ρωσικοῦ.

3. Εὑρεται ἐν κώδ. 832 φ. 1 - 52 τῆς Μονῆς Βατοπεδίου, ἐν κώδ. Θ 129 φ. 92 τῆς Λαύρας καὶ ἐν κώδ. τοῦ Κυριακοῦ τῶν Καυσοκαλυβίων.

4. Σώζεται ἐν κώδ. τοῦ Κυριακοῦ τῆς Σκῆτις Καυσοκαλυβίων (μετὰ 10 Στιχηρῶν, 5 Ἰδιόμελων καὶ 5 Καθισμάτων.

5. Πρβλ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ Συναξαριστὴν σ. 404 σημ. 1 Δεκέμβρ.

6. Ἐξεδόθη ἐν « Βίβλῳ καλουμένῃ Πνευματικὸς Κῆπος » ὑπὸ τοῦ ΑΡΓΥΡΟΥ-ΠΟΛΕΩΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ (σ. 162). Ἐν Κωνσταντινίῳ 1863.

7. Κεῖνται ἐν τῷ Βατοπεδινῷ κώδ. 1027 καὶ ἐν κώδ. τῆς Μονῆς Χιλανδαρίου.

8. Τούτων ὁ εἰς ἐτυπώθη εἰς τὸν Συναξαριστὴν τοῦ Νικοδήμου τ. Β', 168 - 172. Ἰδ. καὶ σ. 118 σημ. 1.

4) Κανόνες δύο εἰς τὸν ἅγ. Γεώργιον, ὁ εἷς πανηγυρικός καὶ ὁ ἕτερος παρακλητικός ¹⁾).

5) Κανόνες ὀκτὼ εἰς τὸν ἅγ. Δημήτριον ²⁾).

6) Κανόνες δύο εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ³⁾).

7) Κανὼν παρακλητικός φέρων ἐνταυτῷ καὶ θαυμάτων διήγησιν, ψαλλόμενος ἔμπροσθεν τῆς θαυματουργοῦ *Γοργοῦπηκόου* τῆς Κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου ⁴⁾).

* 8) Κανὼν παρακλητικός εἰς τὸν *Χρυσόστομον*.

9) Κανόνες τρεῖς εἰς *Παναγίαν τὴν Πορταίτισσαν* τῶν Ἰβήρων· ὁ αὐτὸς φέρει ἀκροστιχίδα « Ὑμνων ἀπαρχὴν Πορταίτιση φέρω Νικόδημος », ὁ β'ος « Μονῆς Ἰβήρων Πορταίτισσαν στέφω Νικόδημος », ὁ γ'ος « Τρίτον προσαιδῶ Πορταίτιση μέλος Νικόδημος » ⁵⁾).

Γ. Οἴκοι

1) Οἴκοι κδ' εἰς *Πέτρον καὶ Παῦλον* καὶ Κανὼν παρακλητικός ⁶⁾).

2) Οἴκοι κδ' εἰς τοὺς *θεῖους Ἀρχαγγέλους* ἀρχαῖοι, ἐπιθεωρηθέντες καὶ πάνυ καλῶς ἐσχάτως διορθωθέντες τῇ φιλοπόνῳ χειρὶ καὶ τῷ σοφῷ καλὰμου τοῦ ἐν διδασκάλοις ἀρίστου καὶ ἀοιδίου πατρὸς κυρίου Νικοδήμου τοῦ Ναξίου ⁷⁾).

1. Εὔρηνται ἐν τῷ Κελλίῳ τοῦ ἁγ. Γεωργίου ἐν Καρυαῖς· ὁ εἷς Κανὼν μετὰ κδ' Οἴκων ἐξεδόθη ὑπὸ Γ. ΒΟΥΤΕΡΗ, ἐν Ἀθήναις 1912. Ἐν κώδ. 39 τῶν Ἰωασαφαίων σελ. 153, 177, 219 καὶ 241 κεῖνται 4 παρακλητικοὶ Κανόνες εἰς τὸν ἅγ. Γεώργιον ποιηθέντες ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Νικοδήμου.

2. Ὁ Νικόδημος ἐν τῷ *Συναξαριστῇ* τ. Α', 194 σημ. 2 λέγει « Σημείωσαι ὅτι ἡ ἐμὴ ἀδυναμία ἐφιλοπόνησεν ἕξ νέους Κανόνας ἐξαίτους εἰς τὸν ἅγιον τοῦτον Δημήτριον, οἵτινες, συναριθμηθέντες μετ' ἄλλους δύο παλαιούς εἰς πρῶτον καὶ δεῦτερον ἤχον ὄντας, ἔγιναν ὠραία ὀκτώηχος εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον ». Οἱ ἕξ Κανόνες ἀπὸ τοῦ γ' ἤχου μέχρι τοῦ πλ. δ' ἐδημοσιεύθησαν ἀνωμόως εἰς τὴν « Θύραν Μετανοίας ».

3. Ἐδημοσιεύθησαν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1799 μετὰ τῶν ὀκταήκων Κανόνων τοῦ Ὑμνογράφου Ἰωσήφ εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην σ. 65-71 καὶ 73-83. Ἰδ. L. PETIT, *Bibliographie des Acolouthies grecques* σ. 120.

4. Ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Προσκυνηταρίῳ τῆς Μονῆς Δοχειαρίου (σ. 39-44) ἐν Βουκουρεστίῳ 1843.

5. Ἐξεδόθησαν μετ' ἄλλων πέντε Κανόνων εἰς τὴν Θεοτόκον Πορταίτισσαν ἐν τῷ Θεοτοκαρίῳ τῷ ἐκδοθέντι ὑπὸ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΙΒΗΡΙΤΟΥ καὶ Προσμοναρίου ἐν Ἱεροσολύμοις 1907 (σ. 3-14).

6. Ἐξεδόθησαν ὑπὸ Γ. ΒΟΥΤΕΡΗ, ἐν Ἀθήναις 1921 καὶ 1925. Τὸ αὐτὸ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ ΣΤΑΘΑΡΟΥ καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ ΔΟΥΚΑΚΗ (*Συναξ. Ἰουν.* σ. 405-410). Εὔρηνται καὶ ἐν κώδ. 70 σ. 1-26 τῆς Σκήτης Κουσοκαλυβίων καὶ ἐν κώδ. 5 σ. 47 τῆς Καλύβης « Μεταμορφώσεως » ἐν Κουσοκαλυβίῳ.

7. Ἐν κώδ. 5 σ. 13 Καλύβης « Μεταμορφώσεως » ἐξεδόθησαν εἰς τὸ Προσκυνητάριον τῆς Μονῆς Δοχειαρίου σ. 45-53, ἐν Βουκουρεστίῳ 1848.

- 3) Οἴκοι κδ' εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον ¹⁾).
- 4) Οἴκοι κδ' εἰς Σίμωνα τῆς Μονῆς Σίμωνος Πέτρας ²⁾).
- 5) Εὐχαὶ κατ' ἄβ ἐν εἴδει Οἴκων κατανυκτικαὶ εἰς Χριστὸν ³⁾).

Δ. Ἰδιόμελα καὶ Τροπάρια

- 1) Ἰδιόμελα (5) εἰς τὴν σύλληψιν τῆς ἁγίας Ἄννης ⁴⁾).
- 2) Ἰδιόμελα (2) τοῦ ἁγίου Μανδηλίου ⁵⁾).
- 3) Τροπάρια εἰς Κύριλλον Ἀλεξανδρείας (Προσόμοια, Ἰδιόμελα, Καθίσματα κλπ.) ⁶⁾).
- 4) Δοξαστικὰ (2) εἰς τὴν ἐξ Ἐδέσσης μετακομιδὴν τῆς εἰκόνης Χριστοῦ εἰς βασιλεύουσαν ⁷⁾).
- 5) Τροπάρια, Καθίσματα κλπ. ἐλλείποντα ἐκ τῆς Ἀκολουθίας Τιμοθέου τοῦ Ἀποστόλου ⁸⁾).

† Ὁ πρ. Λεοντοπόλεως ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ

1. Ἐν κώδ. 39 σ. 137 καὶ ἐν κώδ. 61 σ. 41 τῆς Καλύβης Ἰωασσαφαίων ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ ΓΕΩΡ. ΒΟΥΤΕΡΗ, ἐν Ἀθήναις 1912.

2. Ἐξεδόθησαν μετὰ τῆς Ἀκολουθίας τοῦ ὁσίου (σ. 44) ὑπὸ ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ τῆς Μονῆς Σίμωνος Πέτρας, ἐν Ἀθήναις 1925.

3. Προσετέθησαν ἐν τέλει τοῦ βιβλίου « Ἀόρατος πόλεμος » τοῦ συντεθέντος παρὰ τινος ἀνδρὸς σοφοῦ, καλλωπισθέντος δὲ καὶ διορθωθέντος ὑπὸ τοῦ ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ. Ἰδ. Λαυριωτικὸν κώδ. Θ 108.

4. Ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ Συναξαριστῇ τοῦ ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ τομ. Α', 437-38 καὶ Συναξ. τοῦ ΔΟΥΚΑΚΗ Α').

5. ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ Συναξ. τ. Γ' σ. 303 (ἐν τέλει τοῦ μηνὸς Αὐγούστου).

6. Ἐνθ' ἄνωτ. τομ. Γ' σ. 151-156 (ἐν τέλει τοῦ μηνὸς Ἰουνίου).

7. Ἐνθ' ἄνωτ. τομ. Γ' σ. 303 (ἐν τέλει τοῦ μηνὸς Αὐγούστου).

8. Ἐνθ' ἄνωτ. τομ. Β' σ. 94-96 (ἐν τέλει τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου).